

Pikassos Oy

**Runsas vuosi lastensuojelun avohuollon
asiakkuuden alkamisesta:
mitä lapsille kuuluu nyt?**

Lastensuojelun tieto -hankkeen loppuraportti

Saila Huuskonen & Johanna Korpinen

Sisällys

Tiivistelmä	1
Johdanto	3
Tutkimusaineisto	5
Kuntien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä	7
Lastensuojelun avohuollon asiakkaiksi vuonna 2006 tulleiden lasten nykytilanne ryhmittäin	10
Avohuollon asiakkuudessa jatkavat lapset	10
Päättyneet avohuollon asiakkuudet	23
Huostaanotetut lapset	25
Ei enää lastensuojelun tarvetta	31
Yhteenveto	38
Pohdintaa	40
Miten voisin tehdä toisin eli mitä pitää huomioida tulevissa seurantakyselyissä?	43
Liite	45

Tiivistelmä

Keitä ovat lastensuojelun avohuollon asiakkaat ja mitä heille lastensuojelussa tapahtuu on ollut Suomessa avoin kysymys. Lastensuojelun asiakkaita tiedetään olevan paljon ja asiakasmäärien on todettu olevan jatkuvassa kasvusuunnassa. Maassamme ei ole juurikaan tietoa palvelujärjestelmien toiminnasta ja siitä mitä lastensuojelun asiakkaille tapahtuu prosessin aikana ja sen jälkeen.

Lastensuojelun tieto -hankkeen taustana on lastensuojelun avohuollon uusia asiakkaita vuonna 2006 koskeva selvitys (Heino 2007), jota tämä tutkimus jatkaa¹. Nyt käynnissä oleva seurantalutkimus koskee 203 lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevaa lasta Hämeenlinnassa, Porissa ja Tampereella. Hanke on toteutettu yhteistyössä Tampereen yliopiston tutkijoiden ja kuntien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Hankkeessa tehdään myös kuntien lastensuojelun avohuollon omaa kehittämistyötä, jota varten jokaiseen kuntaan on palkattu yksi kehittäjätyöntekijä. Kehittämistyö koskee lähinnä dokumentointia ja asiakastietojärjestelmiä.

Seurannassa mukana olleesta 203 lapsesta lähes puolella (46 %) asiakkuus päättyi kahden vuoden seurantajakson aikana. Asiakkuuden päättymisen yleisimmät syyt oli lastensuojelun tarpeen lakkaaminen (41 %) ja lapsen muutto paikkakunnalta (19 %). Tietoa muuttaneiden lasten avohuollon jatkumisesta uudella paikkakunnalla ei kuitenkaan ole. Kolmanneksi yleisin syy asiakkuuden päättymiselle oli huostaanotto (16 %) ja se koski 15 lasta. Huostaanotto kohdistui yleisimmin alle kouluikäisiin ja 15 -vuotiaisiin tai sitä vanhempiin lapsiin. Avohuollon asiakkuudessa jatkoi 110 lasta (54 %). Ikäprofiileita ei näistä lapsista erottunut yhtä selvästi kuin huostaanotettujen lasten kohdalla.

Lastensuojelun avohuollossa edelleen olevilla lapsilla selvästi yleisin tukimuoto oli perhe-työ/avotyö lapsen kotiin, jota oli saanut liki puolet (48 %) perheistä. Taloudellinen tuki näytetään myös keskeisenä auttamisen keinona sillä noin kolmannes (31 %) lapsista sai tukea harrastuksiin tai muuta yksilöllistä tukea ja yli neljännes (28 %) perheistä sai taloudellista ja asumiseen liittyvää tukea. Tukiperhe oli löytynyt noin neljännekselle (28 %) lapsista.

---

¹ Heino Tarja (2007) Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Työpapereita 20. Helsinki: Stakes.

Päivähoidon kautta kanavoitiin tukea viidennekselle lapsista. Lähes viidennes (18 %) lapsista oli kokenut kiireellisen sijoituksen. Kiireellisesti sijoitetuista suurin osa (65 %) oli nuoria eli 13–17 -vuotiaita. Sosiaalityöntekijän arvion mukaan hieman alle kolmannes (31 %) asiakkaita eli lukumäärällisesti 30 asiakasta ei ollut saanut kaikkia tarvitsemiaan palveluita lastensuojelun avohuollossa.

Huostaanotetuilla lapsilla (N=15) useimmin käytettyjä avohuollon tukitoimia olivat kiireellinen sijoitus (13), perhetyö/avotyö kotiin (8), tuki oppilashuollon kautta (6) ja lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa (5). Tukitoimet eivät ole avohuollon tukitoimien kevyemmästä päästä, vaan osoittavat, että asiakkuudessa lyhyenkin aikaa ollut lapsi ja hänen perheensä saattavat päätyä kontrolloivan tuen piiriin. Sosiaalityöntekijät myös arvioivat lähes kaikkien (14) huostaanotettujen lasten saaneen kaikki tarvitsemansa palvelut lastensuojelun avohuollossa.

Lapsille, joilla ei enää nähty olevan lastensuojelun tarvetta, käytetyimmät avohuollon tukipalvelut olivat perhetyö lapsen kotiin/avotyö (37 %) taloudellinen tuki (29 %) ja lapsen harrastusten ja muu yksilöllinen tuki (18 %). Kyselyn mukaan näistä lapsista suurin osa (79 %) oli saanut kaikki tarvitsemansa palvelut.

Tutkimuksessa tärkeässä roolissa ovat olleet ryhmäkeskustelut kuntien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Sosiaalityöntekijöiden selkeä viesti liittyy työn tekemisen reunaehtoihin. Reunaehdot ovat jatkuva kiire, suuret asiakasmäärät ja joidenkin tarpeelliseksi koettujen tukimuotojen puute. Esimerkiksi tukiperheitä ja lastensuojelun avo- ja perhetyöntekijöitä tarvittaisiin lisää. Lastensuojelun avohuollosta on tullut ”tulipalojen sammuttamista”, jolloin vain akuutteihin tilanteisiin ennätetään puuttua. Tärkeäksi koettu asiakkaiden kannattelutyö jää valitettavan vähäiseksi. Kiire heijastuu asiakastietojen dokumentointiin, jolle ei jää tarpeeksi aikaa. Kunnissa pitäisi jatkossa kiinnittää huomiota työntekijöiden työmäärään ja palkkaukseen, jotta yhteiskunnallisesti arvokas työ voitaisiin tehdä niin työntekijän kuin asiakkaan kannalta mielekkäästi.

Johdanto

Tässä raportissa selvitämme mitä lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi 1.1.–31.10.2006 tulleille asiakkaille on tapahtunut runsaan kahden vuoden aikana Hämeenlinnassa, Porissa ja Tampereella. Asiakkuuden alkuvaiheita selvitettiin Pilotti-hankkeessa, johon osallistui edellä mainittujen kuntien lisäksi kuusi Tampereen seutukuntaa. Pilotti-hanke tehtiin talkootyönä ilman erillisrahoitusta ja siihen osallistuivat myös Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos ja Stakes.

Pilotista saadut hyvät kokemukset kannustivat jatkorahoituksen hakemiseen Sosiaali- ja terveysministeriöstä. Porin hallinnoimana Lastensuojelun tieto -hanke käynnistyi lokakuussa 2007. Yhteistyökumppaneina jatkoivat Hämeenlinna, Pori, Tampere, Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön sekä informaatiotutkimuksen laitokset, Pikassos ja Stakes. Tutkimusosuuden lisäksi saatiin rahoitusta kuntien omiin lastensuojelun hankkeisiin, jotka keskittyivät dokumentoinnin ja asiakastietojärjestelmän kehittämiseen. Kehittämishanketta koordinoi hankkeen projektipäällikkö Liisa Jormalainen ja käytännön toteutuksesta vastasivat kehittäjätyöntekijät Satu Takala Porissa, Matti Karvonen Hämeenlinnassa ja Ari Suhonen Tampereella. Tutkimusosuus päättyy joulukuussa 2008, mutta hanke jatkuu syksyyn 2009 asti.

Lastensuojelun tieto -hanke on rakentunut Pilotin lailla kentän ja tutkimuksen vuoropuhelulle. Kuten Pilotissa myös seurantatutkimusosuudessa kyselylomaketta suunniteltiin työkokouksissa, joihin osallistui kuntien sosiaalityöntekijöitä, tutkijoita ja muita hankkeeseen osallistuvia henkilöitä. Tutkimusta on ohjannut kysymys ”mikä on tärkeää tietoa, kun lastensuojelun avohuollon asiakkuuksia seurataan”. Työkokouksia pidettiin yhteensä yksitoista. Syksyllä 2007 ja alkutalvesta 2008 pidetyt kuusi ensimmäistä työkokousta liittyivät hyvin selkeästi kyselylomakkeen suunnitteluun ja tutkimuksen käytäntöihin. Kyselylomake tuli täytettäväksi kuntiin helmikuussa 2008 viikoilla 7 ja 8. Lomakkeen täyttämisen ajankohta sovittiin hyvissä ajoin ja siitä tiedotettiin kuntien sosiaalityöntekijöille. Lisäksi viikolla 10 annettiin lomakkeen täyttämiseen yksi lisäviikko.

Kevättalvesta alkaen alustavia tutkimuksen tuloksia vietiin työkokouksiin keskusteltavaksi. Työkokouksista viisi pidettiin Tampereella kaikkien hankkeeseen osallistuvien yhteistilaisuuksina. Työkokouksista kuusi pidettiin kunnissa. Syksyllä 2008 kunnissa järjestettiin dokumentointikoulutuksia, joissa käsiteltiin myös hankkeessa tehtyjä tutkimushaastatteluja. Tutkimuksen loppuseminaari järjestettiin Lapsen oikeuksien päivänä marraskuussa 2008.

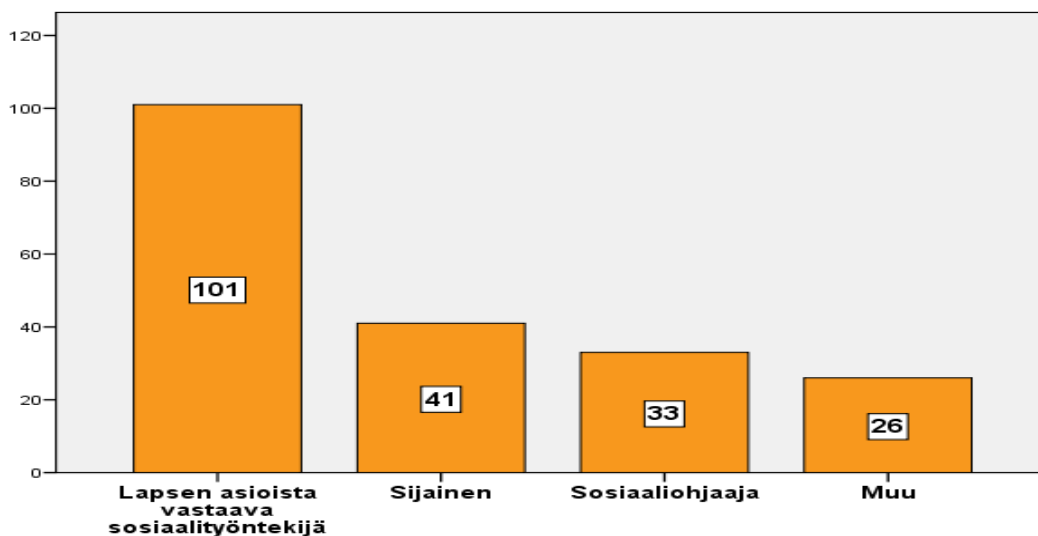
Työkokousten keskusteluita on ohjannut seurantalomakkeen suunnittelu ja sitä koskevien havaintojen pohdinta. Heti hankkeen ensimmäisessä työkokouksessa lokakuussa 2007 tutkijoiden taholta esitimme hankkeen keskeiseksi päämääräksi sen pohtimisen mikä on ”*järkevää ja tärkeätä ja mahdollista seurata näissä lastensuojelun asiakkuuksissa*”. Havaitimme sosiaalityöntekijöiden liittävän seurannan useimmiten tilastointiin tai hallintoa varten kerättävään tietoon. Jos seurannasta puhuttiin omassa työssä, se liitettiin esimerkiksi tiedon vähittäiseen tiivistymiseen, asiakassuhteen havainnointiin, kohtaamiseen, mukana kulkemiseen, dokumentointiin, tukeen ja kontrolliin. Sosiaalityöntekijät kuvasivat myös seurannan käytäntöjä. Näitä olivat esimerkiksi päivähoitopaikka, moniammatillinen yhteistyö, tukiperhe, neuvottelut koulukuraattorin kanssa, huostaanotto tai asiakkuuden päättäminen. Tutkimuksen haasteena on ollut luoda yhteinen ymmärrys seurannan käsitteestä ja sitä koskevasta tärkeästä tiedosta. Seuranta-käsitettä ei pitäisikään ottaa itsestään selvyytenä, sillä sitä tulkitaan monin eri tavoin. Arjen työssä tavoitteena on usein ymmärtää yksittäisiä asiakaspolkuja ja yhden asiakkaan elämänkaarta. Tutkimuksessa katse taas kohdistuu ryhmäkohtaiseen tietoon ja yksittäisten asiakaspolkujen yhdistämiseen. Seurantatutkimuksen kysymyksillä on yritetty kattaa mahdollisimman monenlaiset asiakasprosessit. Tämä väistämättä on johtanut siihen, että lastensuojeluasiakkaiden yksilöllisyys on jäänyt ainakin osittain tavoittamatta. Arjen lastensuojelussa tai seurannassa pääpaino on yksilöllisyyden huomioimisessa siinä määrin kuin resurssit sen mahdollistavat. Molemmat näkemykset seurannasta ovat tärkeitä kuten myös niiden välinen vuoropuhelu.

Kyselyn lisäksi tutkimusosuudessa on haastateltu lastensuojelun avohuollon asiakkaita ja sosiaalityöntekijöitä. Asiakkailta kysyttiin heidän kokemuksistaan lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa käsiteltiin lastensuojelun oleellista tietoa, dokumentointia ja asiakastietojärjestelmän käyttöä osana arkipäivän työtä. Näistä aineistoista raportoidaan toisaalla. Työkokouksista kahdeksan on nauhoitettu ja litteroitu ja niistä on tekeillä artikkeli.

Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoon pyrittiin saamaan tiedot samoista lapsista, jotka olivat Hämeenlinnasta, Porista ja Tampereelta Pilottiprojektin aineistossa. Näihin kaupunkeihin avohuollon asiakkaiksi 1.1.–31.10.2006 tulleista lapsista valikoitiin 255 lasta Pilottiin. Kyseisten kaupunkien sosiaalityöntekijöitä pyydettiin täyttämään näiden lasten tilannetta luotaava kyselylomake helmikuussa 2008.

Kyselyyn vastasivat lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät, sijaiset ja sosiaaliohjaajat. Arvioiden mukaan Hämeenlinnassa lomakkeita täytti seitsemän eri sosiaalityöntekijää, Porissa täyttötalkoisiin osallistui yksitoista työntekijää ja Tampereella 27. (Kuvio 1)

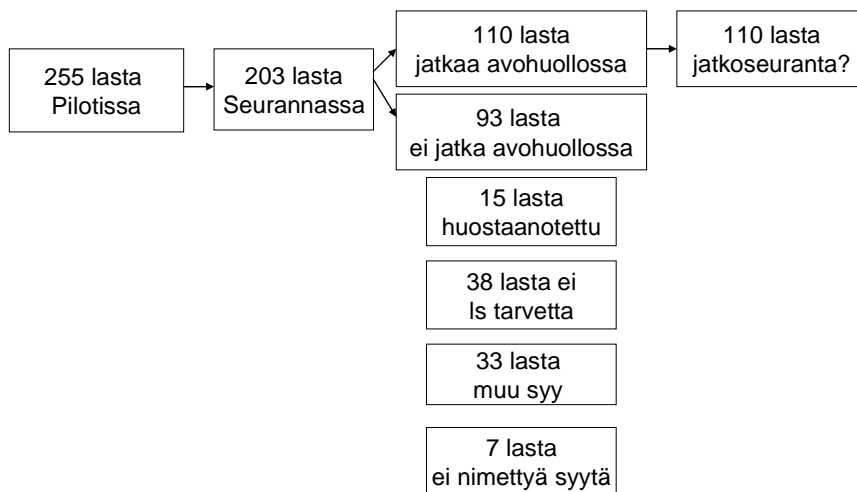

Kuvio 1. Lomakkeen tiedonantaja (N=201)

Kyselylomake täytettiin 203 lapsesta. Tämä tarkoittaa viidenneksen katoa (20 %) aineistosta. Seurannassa säilyi Hämeenlinnassa 72 %, Porissa 92 % ja Tampereella 78 % lapsista. Hämeenlinnan lasten kohdalla ei ole täyttä varmuutta, ovatko lapset samoja kuin aiemmassa kyselyssä. Tällä on ollut vaikutusta aineiston analyysiin, sillä kahden kyselyn tietoja hämeenlinnalaisista lapsista ei ole voitu yhdistää.

Seurantakyselyn lapsista 110 jatkoi edelleen avohuollon asiakkaina ja vastaavasti 93 lapsen asiakkuus avohuollossa oli päättynyt. Asiakkuutensa päättäneistä lapsista 15 oli otettu huostaan, 38 lapsella ei ollut enää lastensuojelun tarvetta ja 33 lapsella asiakkuudelle oli jokin muu

päättymisen syy, esimerkiksi muutto paikkakunnalta. Paikkakunnalta muuttaneiden lasten osalta ei tiedetä jatkoivatko he lastensuojelun asiakkaina uudessa kotikunnassaan. Seitsemän lapsen kohdalla ei nimetty asiakkuuden päättymisen syytä. (Kuvio 2) Tässä raportissa tarkastelemme pääasiassa kolmea eri lapsiryhmää: lastensuojelun avohuollossa jatkavat lapset, huostaanotetut lapset ja lapset, joilla ei arvioitu olevan enää lastensuojelun tarvetta.

Kuvio 2. Pilotista Seurantaan aineisto

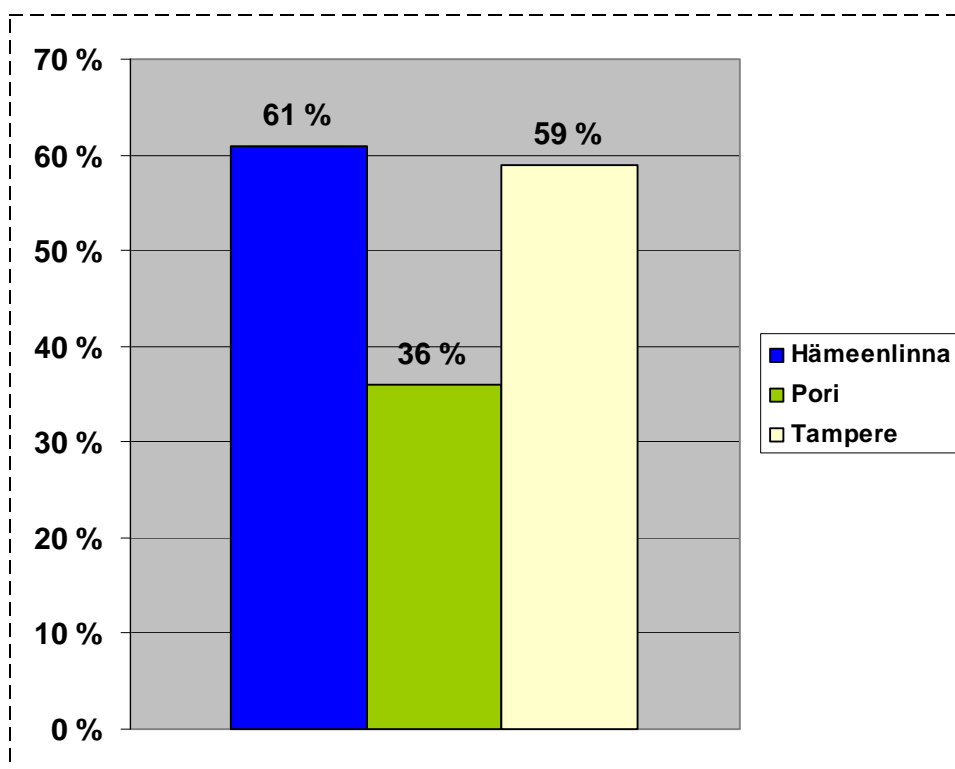
Aineisto mahdollistaa joiltakin osin lapsen elämäntilanteissa tapahtuneiden muutosten ja nykyhetken kuvaamista. Samoin aineiston avulla on mahdollista kuvata lastensuojelun avohuollon työtä. Tällöin voidaan tarkastella esimerkiksi käytettyjä tukitoimia ja asiakkuudelle asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumista. Lisäksi aineistosta on mahdollista saada selville joitakin dokumentointikäytäntöihin liittyviä asioita, jotka ovat oleellisia lastensuojelun seurannan ja jatkuvuuden kannalta. Dokumentointiin liittyvistä kysymyksistä raportoidaan vielä tarkemmin jatkotutkimuksessa.

Tässä raportissa käytämme Pilotti-hankkeesta ja siitä tehdystä kyselystä nimeä Pilotti ja seuranta tutkimusosuudesta nimeä Seuranta.

Kuntien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä

Tutkimuksen yksi mielenkiinto kohdistui kuntien välisiin eroihin ja yhtäläisyyksiin, mutta aineiston koko asetti rajoituksia tälle tarkastelulle. Ryhmäkohtainen vertailu vielä kuntatasolla olisi pirstaloinut aineistoa liiaksi. Tarkastelemme seuraavassa joitakin keskeisiä kuntien välisiä eroja, jotka herättivät keskustelua jo työkokouksissa.

Helmikuussa 2008 hieman yli puolet (54 %) avohuollon asiakkuutensa 1.1.–31.10.2006 aloittaneista lapsista oli edelleen avohuollon asiakkaina. Asiakkuudessa jatkoi Hämeenlinnassa 61 %, Porissa 36 % ja Tampereella 59 % lapsista. (Kuvio 3) Porissa asiakkuudessa jatkavien lasten osuus on pienempi kuin muissa kaupungeissa. Työkokouksissa mahdolliseksi selityksiksi tarjottiin esimerkiksi aktiivista asiakkuuksien tarkistamista ja rajaamista kuin myös runsaampaa perheiden paikkakunnalta muuttoa. Tampereella asiakkuuden jatkumista selitettiin runsailla tukitoimilla, jotka kannattelevat asiakasta pidempään. Kaikissa kunnissa korostettiin lastensuojelun avohuollon asiakkuuden päättyvän harvoin nopeasti. Usein tilanteet edellyttävät pidempiaikaista asiakkuutta, vaikka muutosta parempaan tapahtuisikin.

Kuvio 3. Avohuollon asiakkuudessa edelleen jatkavat lapset Hämeenlinnassa, Porissa ja Tampereella

Avohuollon asiakkuutensa 1.1.–31.10.2006 aloittaneista lapsista 93 ei ollut enää avohuollon asiakkaana helmikuussa 2008 eli lähes puolella (46 %) avohuollon asiakkuus ei enää jatkunut. Tulos on merkittävä, sillä aikaisemmin meillä ei ole ollut tietoa siitä, mitä avohuollon asiakkailla tapahtuu asiakkuuden aloittamisen jälkeen. Avohuollon asiakkuuden aloitus ei väistämättä merkitse pitkää lastensuojeluasiakkuuden uraa. Se saattaa johtaa huostaanottoon tai lastensuojelun asiakkuuden tarpeen päättymiseen.

Kuntien välinen vertailu osoittaa, että yleisin syy lastensuojelun avohuollon päättymiselle on sen tarpeen lakkaaminen (Taulukko 1). Lastensuojelun asiakkuus päättyy harvoin huostaanottoon. Muita syitä asiakkuuden päättymiselle ovat muutto, asiakkaan oma päätös lopettaa asiakassuhde ja tuntemattomaksi jääneet syyt.

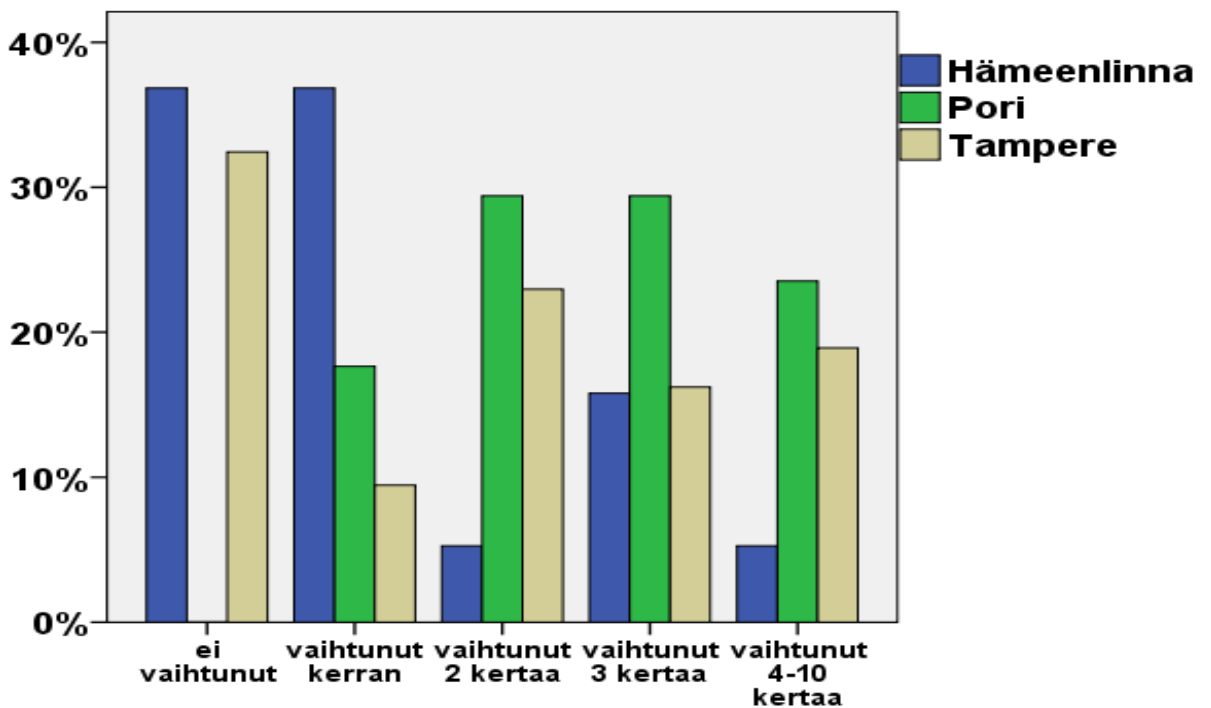
Taulukko 1. Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden päättäneet lapset kunnittain.

	Huostaanotetut	Ei-tarvetta	Muut	Tieto puuttuu
Hämeenlinna (N=12)	17 %	58 %	17 %	8 %
Pori (N=30)	10 %	37 %	47 %	7 %
Tampere (N=51)	20 %	39 %	33 %	8 %

Asiakassuunnitelman laatimisessa oli varsin suuria kuntakohtaisia eroja. Hämeenlinnassa asiakassuunnitelma oli laadittu 35, Porissa 77 ja Tampereella 56 prosentille Seurantakyselyn lapsista. Vain muutaman lapsen kohdalla suunnitelman laatiminen oli vielä kesken. Asiakassuunnitelman laatiminen herätti runsasta keskustelua työkokouksissa. Sosiaalityöntekijät arvioivat suunnitelmien laatimisen lisääntyneen vuosien varrella ja tilanteen kohentuneen huomattavasti esimerkiksi kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen. Asiakassuunnitelmien laatimisista hidastivat runsaat asiakasmäärät ja rajalliset aikaresurssit. Asiakassuunnitelman puuttuminen ei kerro huonosta työstä, sillä monesti suunnitelmaan kuuluvista asioista on kirjoitettu asiakaskertomuksen puolelle. Silti sosiaalityöntekijöillä oli vahva tarve selittää puuttuvia suunnitelmia työkokousten yhteydessä.

Työkokouksien keskusteluissa ja aineistoa analysoidessamme pohdimme useasti pitäisikö meidän puhua sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta vai pysyvyydestä. Sosiaalityöntekijät katsoivat pysyvyydestä puhumisen antavan myönteisemmän kuvan työstä, mutta erityisesti

Porissa ja Tampereella realistisempaan kuitenkin pidettiin vaihtuvuudesta puhumista. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta tarkasteltiin erityisesti lastensuojelun avohuollon asiakkaina jatkavien lasten osalta, koska heidän kauttaan saatiin asiakkuuteen pidempi ajallinen ulottuvuus. Jatkavista asiakkaista hieman yli neljänneksellä (28 %) sosiaalityöntekijä oli säilynyt samana koko asiakkuuden ajan. Kuntakohtaisesti tarkasteltuna vaihtuvuudessa oli eroja (Kuvio 4). Hämeenlinnassa sosiaalityöntekijä oli pysynyt samana yli kolmanneksella (37 %) lapsista ja Tampereella hieman alle kolmanneksella (32 %), sen sijaan Porissa sosiaalityöntekijä oli vaihtunut ainakin kerran kaikilla lapsilla.

Kuvio 4. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus Hämeenlinnassa, Porissa ja Tampereella asiakkuudessa jatkavilla lapsilla

Osa vaihtuvuudesta selittyy sosiaalityöntekijöiden vanhempainvapailla tai työntekijöiden siirtymisillä toisiin tehtäviin. Sosiaalityöntekijä vaihtuu usein myös silloin, kun asiakas muuttaa kaupungin alueelta toiselle. Seuraava avovastauksen lainaus kuvaa osuvasti tilanteen elävyyttä: ”Ensimmäinen vaihtoi työpaikkaa, toinen oli 1/2v sijaisena, kolmas jäi äitiyslomalle ja itse olen pitkäaikainen sijainen (pätevä) vakituisen työntekijän vanhempainloman ajan.”

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiksi vuonna 2006 tulleiden lasten nykytilanne ryhmittäin

Tässä luvussa tarkastelemme kolmea aineiston lapsiryhmää: avohuollon asiakkaana jatkavia lapsia, huostaanotettuja lapsia ja lapsia, joiden lastensuojelun tarve on päättynyt. Käsiteltävät asiat vaihtelevat ryhmittäin sen mukaan, mikä on tarkoituksenmukaista ja mahdollista ryhmittäin selvittää.

Avohuollon asiakkuudessa jatkavat lapset

Avohuollon asiakkaina edelleen olevia lapsia oli aineistossa 110. Lapsista poikia (53 %) oli hieman enemmän kuin tyttöjä (47 %). Sukupuolijakauma oli lähes samanlainen koko aineistossa.

Lapsista viisivuotiaita tai sitä nuorempia oli 41 %, samoin 6–14 -vuotiaita oli 41 % (Taulukko 2). Nuoria eli 15–20 -vuotiaita oli jatkavien asiakkaiden ryhmässä hieman vajaa viidennes. Koko aineistossa viisivuotiaiden tai sitä nuorempien lasten osuus on lähes sama, mutta 6–14 -vuotiaita on koko aineistossa vähemmän eli 33 prosenttia. Nuoria oli koko aineistossa suhteessa enemmän (28 %) kuin jatkavissa asiakkaissa.

Taulukko 2. Avohuollon asiakkuudessa jatkavien lasten ikäjakauma (N=110).

	N	%
1-2	17	16
3-5	27	25
6-8	19	17
9-12	15	14
13-14	11	10
15-17	20	18
18-20	1	1
Yhteensä	110	100

Lapset asuivat pääasiassa omien, yhden tai kahden, vanhemman kanssa. Noin kaksi kolmesta (71 %) avohuollossa edelleen olevista lapsista asui pääasiassa vain toisen vanhempansa tai huoltajansa kanssa. Näistä lapsista suurin osa (82 %) asui äitinsä kanssa, isän luona asuvia lapsia oli vajaa viidennes (17 %) ja vain yksi lapsi asui muun huoltajan luona. Muutamassa poikkeustapauksessa (N=7) lapset olivat esimerkiksi avohuollon sijoituspaikassa tai sukulaisten luona.

Lasten asuinperheessä aikuisjäseniä oli yleisimmin yksi (51 %), kahden aikuisjäsenen perhekokoonpanoja oli alle puolessa tapauksista (41 %). Lastensuojelun asiakkuudessa jatkavien lasten perheissä oli pääosin yksi (36 %) tai kaksi lasta (24 %). Kolmen tai useamman lapsen perheitä oli noin kolmannes (33 %). Suurperheet, yli kolmen lapsen kokoonpanot, olivat harvinaisempia. Oheisessa taulukossa on laskettu yhteen kaikki lapset vauvasta aina jo täysi-ikäisiin lapsiin asti (Taulukko 3).

Taulukko 3. Lasten (kaikki lapset) lukumäärä perheessä (N=110).

Lasten lkm	%
0	7
1	36
2	24
3	19
4	12
5	1
6	1
Yhteensä	100

Taulukossa hämmentävää on se, että seitsemässä prosentissa lastensuojeluperheitä ei ole lapsia. Mahdollisia selityksiä ovat lähes täysi-ikäisen lapsen asuminen poissa kotoa tai lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen jättäminen laskuista pois.

Muutokset lapsen elämässä

Lasten perherakenteessa tapahtuneet yleisimmät muutokset olivat sisaruksen syntymä (17 %), aikuisjäsenen muutto pois kotoa (16 %) tai päinvastaisesti aikuisjäsenen muutto perheeseen (10 %). Perherakenteen muutos saattaa tarkoittaa esimerkiksi biologisten vanhempien eroamista tai yhteen palaamista kuin myös uusperheiden syntymistä ja niiden hajoamista. Lapsista viidennes (20 %) oli muuttanut asiakkuutensa aikana. Muutto voi tarkoittaa esimerkiksi asuinpaikan vaihtamista yhden vanhemman luota toisen luo tai koko perheen muuttoa uuteen asuntoon. Perhekokoonpanoon liittyvät muutokset ja muuttaminen ovat asioita, joita tapahtuu kenen tahansa elämässä. Muutoksen tarkastelu on iso kysymys, joka vaatii laajempaa analyysia.

Perherakenteen muutosten lisäksi lasten elämässä tapahtui myös muita muutoksia. Tässä aineistossa mainitut positiiviset muutokset liittyivät esimerkiksi päiväkodin tai koulun aloittamiseen tai yleensä siihen, että ”*elämä lähtenyt menemään parempaan suutaan* tai ”*perheen kriisitilanne päättynyt*”. Muutos saattoi liittyä myös avo- huollon, kuten tukiperheen tai - henkilön, palvelun aloittamiseen ”*Lapsi saanut vihdoin tukihenkilön, joka on tuntunut auttavan todella paljon*”. Avovastaukset viestivät hieman myös epävakaudesta lapsen elämästä. Tähän epävakauteen liittyivät esimerkiksi kiireelliset sijoitukset ja vanhempien menetykset.

Lapsen ja vanhempien nykytilanne

Kyselyssä kartoitettiin kahdella avokysymyksellä sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä lapseen ja tämän vanhempiin liittyvistä erityisistä tekijöistä, joilla on merkitystä asiakkaan kanssa työskentelylle. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan noin viidenneksellä (18 %) lapsista oli jokin erityinen tekijä, jolla oli merkitystä asiakkaan kanssa työskentelyyn. Lapsen liittyviä erityisiä tekijöitä olivat esimerkiksi erilaiset mielenterveyden ja kehityksen ongelmat sekä fyysiset sairaudet. Erityiset tekijät eivät kuitenkaan selkeästi jäsentyneet yksittäisiksi luokiksi, sillä moni niistä jäi vain yksittäisen maininnan tasolle

Taulukossa 4 on esitetty lapsen tilanne Pilotin ja Seurannan aikana. Lapsen tilannetta arvioitiin lapsen tilannetta kuvaavilla väittämillä viisiportaisella asteikolla ei-lainkaan – erittäin paljon. Molemmista kyselyistä prosentteihin on laskettu asteikon kaksi ylintä arvoa. Muutosta on voitu katsoa vain Porin ja Tampereen lasten osalta, sillä Hämeenlinnan lapsia ei ole täysin aukottomasti voitu seurata. Sosiaalityöntekijän arvion mukaan myönteiset muutokset lapsen/nuoren tilanteessa liittyivät psyykkiseen terveyteen, kaverisuhteisiin ja koulunkäynnin sujumiseen. Kielteiset muutokset taas liittyivät asumiseen ja rikoksiin liittyviin ongelmiin. Yleisesti ottaen muutokset ovat varsin maltillisia eli suuria nousuja ja laskuja ei lapsen/nuoren tilanteessa näytä tapahtuneen. Prosenttiluvuista on uskaliaasta tehdä yleistyksiä, sillä aineisto on pieni ja muutaman prosentin ero Pilotin ja Seurannan eroissa saattaa tarkoittaa muutosta vain yhden lapsen osalla. Seurannassa huomion arvoista on se, että ”en osaa sanoa” oli yleisin vastausvastausehto jokaisen väittämän kohdalla. Sekä Pilotissa että Seurannassa oli myös puuttuvia vastauksia.

Taulukko 4. Lapsen tilanne Pilotista Seurantaan Porissa ja Tampereella (N=91).

	Pilotti	Seuranta
Lapsi/nuori sairastelee paljon tai on fyysisesti sairas tai vammainen	8 %	5 %
Lapsen/nuoren kehitys on viivästynyt	11 %	7 %
Lapsella/nuorella ristiriitoja vanhemman/pien kanssa	16 %	17 %
Lapsi/nuori on kokenut väkivaltaa	6 %	4 %
Lapsen/nuoren psyykkinen terveys on huono	18 %	8 %
Lapsi/nuori käyttää väärin päihteitä	6 %	9 %
Lapsella on vaikeuksia kaverisuhteissa	11 %	6 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia koulunkäynnissä	22 %	8 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia asumisessa	1 %	7 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia taloudenpidossa	0 %	2 %
Lapsella/nuorella on rikoksiin liittyviä ongelmia	4 %	9 %

Pilotissa asiakkuuden arvioitiin käynnistyneen riittävän varhain suurimmalla osalla (65 %) lapsista. Pilotissa ja Seurannassa lapsen tilannetta on arvioitu kahdessa reaaliaikaan ja kahdessa tulevaisuuteen kiinnittyvässä kysymyksessä. Pilotissa lapsen sen hetkistä tilannetta arvioitiin verrattuna asiakkuuden alkuun. Lisäksi Pilotissa pyydettiin ennakoimaan lapsen asiakkuutta vuosi eteenpäin. Seurannassa lapsen tilannetta arvioitiin kyselyn hetkellä ja lisäksi pyydettiin arvioimaan asiakkuutta vuosi eteenpäin. Arvioiden mukaan asiakkaaksi pääseminen näyttää parantavan lapsen tilannetta. Tilanteen oletetaan myös paranevan vähän tai selvästi suurimman osan (67 %) kohdalla. Tilanteen myönteiseen kehittymiseen suhtaudutaan varovaisen toiveikkaasti. Työhön uskotaan, mutta tilanteen nopeaa kohentumista ei kuitenkaan nähdä realistisena vaihtoehtona. Seurantakyselyn hetkellä yli puolella (52 %) lapsista tilanne oli parantunut vähän tai selvästi. Pilotin ennuste näyttää pitäneen varsin hyvin paikkansa, joskin sävy ei ole aivan niin vahvan myönteinen kuin vuosi aiemmin. Arvioiden mukaan huonosti menevien asiakkuuksien osuus näyttää kasvavan seurantajakson aikana ja katsottaessa tulevaisuuteen. Pystyykö avotyö jatkossa kannattelemaan näitä lapsia riittävästi? Arviot lapset tilanteesta tuovat esille ehkä verkkaisenkin etenemisen asiakkuudessa. (Taulukko 5)

Taulukko 5. Arvio lapsen tilanteesta Pilotista Seurantaan Porissa ja Tampereella (N=91).

Arvio lapsen tilanteesta	Asiakkuuden alussa	Pilotin visio	Seuranta	Seurannan visio
Parantunut selvästi	24 %	15 %	13 %	11 %
Parantunut vähän	38 %	52 %	39 %	35 %
Pysynyt samana	32 %	22 %	34 %	37 %
Heikentynyt vähän	2 %	11 %	11 %	15 %
Heikentynyt selvästi	5 %	0 %	3 %	2 %
	101 %	100 %	100 %	100 %

Lapsen tilanteen arvioiminen ja ennakoiminen on haastavaa. Lapsen sosiaalityöntekijä on voinut vaihtua Pilotista Seurantaan tultaessa, joten kyselyä täyttänyt sosiaalityöntekijä ei välttämättä ole ennättänyt tavata lasta ja tämä perhettä kovin useasti, jos kertaakaan. Lapsen ja perheen tilanteet myös muuttuvat nopeasti. Monet asiat kietoutuvat toisiinsa ja työskentely tapahtuu usein laajojen verkostojen kanssa, joten muutoksen suunnan arvioiminen on ammatillista osaamista vaativaa työtä.

Lähes puolella (46 %) lasten vanhemmista katsottiin olevan työskentelyn kannalta merkityksellinen erityinen tekijä (Taulukko 6). Vanhempiin liittyvistä erityisistä tekijöistä selkeiksi omiksi ryhmikseen erottuivat mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät ongelmat. Ryhmän ”muut” ongelmat liittyivät esimerkiksi läheisverkostojen puutteeseen, monikulttuurisesta taustasta johtuviin kieliongelmiin ja toimeentulovaikeuksiin.

Taulukko 6. Työskentelyn kannalta erityiset tekijät vanhemmilla.

	N	%
Mielenterveyden ongelmat	22	20
Päihdeongelmat	11	10
Muu	18	16
Ei erityisiä tekijöitä	59	54
Yhteensä	110	100

Kyselyssä ei täsmennyt sitä, mitä ja miten nämä erityiset tekijät näkyvät työskentelyssä. Voinee olettaa, että ne lisäävät esimerkiksi moniammatillista yhteistyötä. Lapsi voi olla asiakkaana esimerkiksi nuorisopsykiatrian puolella mielenterveyden ongelmien vuoksi ja vastaavasti vanhemman päihde- ja mielenterveysongelmia hoidetaan omilla tahoillaan.

Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan erityisesti vanhempien avuttomuuteen, riittämättömyyteen vanhemmuuteen ja jaksamattomuuteen liittyvät asiat ovat kohentuneet Pilotista Seurantaan (Taulukko 7). Muiden ongelmien osalta myönteinen muutos on ollut vähäistä tai olematonta. Vanhempien kanssa tehtävä työ näyttää näin tarkasteltuna pitkäjänteiseltä: myönteisistä muutoksista huolimatta asiakkuutta ei ole vielä päätetty, vaan työskentely jatkuu. Muutoksen suuntaa on ollut mahdollista seurata vain Porin ja Tampereen lasten osalta. Vanhempien tilannetta on arvioitu vanhempien tilannetta kuvaavilla väittämällä viisiportaisella asteikolla eilainkaan – erittäin paljon. Molemmista kyselyistä prosentteihin on laskettu asteikon kaksi ylintä arvoa. Sekä Pilotissa että Seurannassa oli myös puuttuvia vastauksia.

Taulukko 7. Vanhempien tilanne Pilotista Seurantaan Porissa ja Tampereelle, asiakkuudessa jatkavat (N=91).

	Pilotti	Seuranta
Avuttomuus ja osaamattomuus	26 %	13 %
Riittämätön vanhemmuus	27 %	15 %
Jaksamattomuus	55 %	29 %
Lapsen hoidon laiminlyönti	8 %	8 %
Fyysinen sairaus tai vammaisuus	7 %	7 %
Mielenterveysongelmat	27 %	27 %
Päihteiden väärinkäyttö	18 %	10 %
Eryteisesti huumeiden väärinkäyttö	6 %	2 %
Perheristiriidat	29 %	24 %
Lapsen huolto- ja tapaamisriidat	16 %	15 %
Perheväkivalta tai sen uhka	13 %	10 %
Lapsen pahoinpitely tai sen epäily	5 %	6 %
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily	0 %	0 %
Rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	6 %	3 %
Taloudelliset vaikeudet	18 %	16 %
Työhön liittyvät tekijät	19 %	7 %
Asumiseen liittyvät tekijät	11 %	5 %
Muulla asuvan vanhemman aiheuttamat ongelmat	20 %	11 %

Tiedon löytyminen lapsen ja vanhempien nykytilanteesta

Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan huomattavasti alle puolessa (40 %) tapauksista asiakastietojärjestelmän tietoa oli hyvin tai kattavasti saatavilla (Taulukko 8). Neljänneksessä tapauksista tieto oli osittain asiakastietojärjestelmästä eli järjestelmästä löytyi vastaus ainakin osaan kysymyksistä. Hieman yli kolmanneksessa (35 %) tapauksista seurantakyselyyn täyttämiseen tarvittava tieto löytyi huonosti tai ei lainkaan asiakastietojärjestelmästä.

Taulukko 8. Lapsen liittyvän tiedon löytyminen asiakastietojärjestelmästä.

	N	%
Ei lainkaan	12	11
Huonosti	25	24
Osittain	26	25
Hyvin	31	29
Kattavasti	12	11
Yhteensä	106	100
Puuttuva tieto	4	

Lähes puolet (49 %) tukeutui omassa muistissaan olevaan tietoon vastatessaan lapsen tilannetta käsitteleviin kysymyksiin. Lasten asioista vastaavat sosiaalityöntekijät (64 %) turvautuivat muistitietoon useammin kuin sijaisena toimivat sosiaalityöntekijät (29 %). Nämä jakaumat poikkesivat selvästi toisistaan ($\chi^2=11,61$; $p=0,009$). Tilanne tuntuu luonnolliselta, sillä sijainen ei ole välttämättä ennättänyt tavata lasta ja tämän vanhempia niin usein kuin vakituisemmin tehtävää hoitavaa työntekijä. Mielenkiintoinen kysymys on, mikä tieto on ollut muistinvaraisena vastaajalla ja olisiko sama tieto löytynyt dokumentoituna myös asiakastietojärjestelmästä. Kollegan apuun turvautui noin joka kymmenes (13 %) sosiaalityöntekijä. Asiakastietojärjestelmän ulkopuoliset muistiinpanot olivat harvinaisia, sillä niihin turvauduttiin vain yhdeksän (8 %) lapsen osalta. Asiakastietojärjestelmän ulkopuoliset muistiinpanot saattavat tarkoittaa esimerkiksi lapseen liittyviä muiden viranomaisten lausuntoja, jotka ovat asiakkaan aktissa eli riippukansiossa. Yksittäisiksi, muiksi tietolähteiksi sosiaalityöntekijät nimesivät esimerkiksi tukiperheen tuottaman tiedon ja sisarusten asiakastiedot.

Vanhempiin liittyvää tietoa löytyi hieman huonommin asiakastietojärjestelmästä kuin lapsiin liittyvää tietoa. Hieman yli kolmanneksessa (34 %) tapauksista vanhempiin liittyvä tieto oli hyvin tai kattavasti asiakastietojärjestelmässä ja vastaavasti hieman alle kolmanneksessa (31 %) tapauksista tieto oli osittaista (Taulukko 9). Noin joka kolmannen lapsen vanhemman osalta (35 %) tietoa löytyi huonosti tai ei lainkaan asiakastietojärjestelmästä.

Lapsen vanhempien osalta muistinvaraista tietoa oli yli puolessa (53 %) tapauksista. Asiakastietojärjestelmän ulkopuolisista muistiinpanoista tietoa löytyi vain alle neljässä prosentissa tapauksista. Kollegalta löytyi tietoa noin joka kymmenen (12 %) tapauksen osalta.

Taulukko 9. Vanhempiin liittyvän tiedon löytyminen asiakastietojärjestelmästä.

	N	%
Ei lainkaan	11	10
Huonosti	27	25
Osittain	34	31
Hyvin	30	27
Kattavasti	8	7
Yhteensä	110	100

Tavoitteet ja niiden toteutuminen

Seurantakyselyssä pyydettiin mainitsemaan kolme asiakkuudelle asetettua tavoitetta. Tavoitteet eivät olleet tärkeysjärjestyksessä. Lomakkeen täyttäjät saivat itse määritellä tavoitteet. Tässä esitetty tavoiteluokittelu pohjautuu avovastausten ryhmittelyyn.

Yleisin asiakkuudelle asetettu tavoite oli vanhemmuuden tukeminen, joka mainittiin tavoitteeksi pitkälti yli puolen (61 %) lapsen kohdalla. Avovastauksissa avattiin varsin vähän vanhemmuuden tukemista konkreettisella tasolla. Pääosin se näytti tarkoittavan ”vanhempien jaksamisen tukemista”. Keskeisiksi tavoitteiksi määriteltiin myös tuen antaminen lapselle. Tämän nähtiin olevan tavoitteena hieman alle kolmanneksen (32 %) kohdalla. Lapsen tukeminen pitää sisällään esimerkiksi ”lapsen terveen kehityksen ja kasvun turvaamista” ja ”lapsen hoidon turvaamisen”. Omiksi tavoiteryhmiksi erottuivat myös koulunkäynnin (16 %) ja päihteettömyyden tukeminen (16 %). Päihteettömyyden tukeminen tarkoitti lähinnä vanhempien raittiuden vahvistamista. Noin joka kymmenen lapsen kohdalla tavoitteet liittyivät mielenterveyden tukemiseen (12 %), ristiriitojen vähentämiseen (12 %) turvallisuuteen (9 %). Mielenterveyden tukemisella viitattiin niin lapsiin kuin vanhempiin, kuten ”psykkisen terveydentilan selvittäminen” tai ”äidille apua psykkisen huonoon oloon”. Ristiriitojen vähentäminen kytkeytyi esimerkiksi ”vanhempien ristiriitojen selvittämiseen” tai ”riitelyn lopettamiseen”. ”Turvallinen, tasapainoinen ja puhdas koti” on yksi lainaus turvallisuus luokkaan kuuluvista tavoitteista. Turvallisuutta ei avovastauksissa juurikaan kuvattu tarkemmin ja todennäköisesti se onkin kytköksissä moneen muuhun asiaan, kuten perheväkivaltaan ja vanhempien päihteiden käyttöön. Väkivallattomuus (5 %) tavoitteena liittyi lähinnä perheväkivallan lopettamiseen. Liki kolmannes (30 %) tavoitteista ei asettunut selkeisiin luokkiin.

Sosiaalityöntekijät arvioivat asetettujen tavoitteiden toteutumista asteikolla ei lainkaan – erittäin hyvin. Määritellyistä tavoitteista varsin iso osa (39 %) näytti toteutuneen hyvin tai erittäin hyvin ja lähes kolmannes (29 %) tavoitteista oli toteutunut kohtalaisesti. Hieman yli joka viides (22 %) tavoitteista oli toteutunut huonosti tai ei lainkaan. Taulukossa 10 on laskettu yhteen kolmen nimetyn tavoitteen toteutuminen ja niiden yhteissumma.

Taulukko 10. Asetettujen tavoitteiden toteutuminen.

	Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3	Yht.	
	N	N	N	N	%
Ei tietoa	9	9	10	28	11
Ei lainkaan	4	2	6	12	5
Huonosti	18	18	8	44	17
Kohtalaisesti	38	23	15	76	29
Hyvin	28	30	19	77	30
Erittäin hyvin	9	11	4	24	9
Yhteensä	106	93	62	261	100
Puuttuva tieto	4	17	48	69	

Tavoitteiden varsin hyvästä toteutumisesta huolimatta asiakkuuden alussa asetutut tavoitteet olivat lomakkeen täyttämisen hetkellä pääosin (81 %) edelleen ajankohtaisia. Tämä kertonee työn pitkäjänteisyydestä, jolloin tavoitteiden työstäminen kestää oman aikansa. Tavoitteissa edetään, mutta asiat eivät etene nopeasti.

Tavoitteita oli määritelty uudestaan noin joka neljännen (23 %) lapsen kohdalla. Uudet tavoitteet liittyivät pääosin lapsen tukemiseen ja vanhemmuuden tukemiseen. Muutamassa tapauksessa alun tavoitteita oli hienosäädetty eli *”Tavoitteita täsmennetty ja 'pilkottu' pienemmiksi matkan varrella. Pääsääntöisesti tavoitteet pysyneet samoina.”*

Sosiaalityöntekijän arvion mukaan avohuollon tukitoimien ulkopuoliset seikat olivat vaikuttaneet tavoitteiden toteutumiseen noin joka neljännen lapsen kohdalla. Kysymyksessä ei suoraan kuitenkaan selvästi esitetty, katsottiinko myönteistä vai kielteistä vaikutusta. Tämä vuoksi vastauksia on osittain vaikea tulkita. Muiden viranomaistahojen, kuten neuvolan, päiväkodin ja perheneuvolan, nähtiin vaikuttaneen tavoitteiden toteutumiseen. Tarkoittaako pelkkä palvelun nimeäminen myönteistä vaikutusta? Arvatenkin kielteisesti vaikuttavia syitä olivat muutaman kerran mainitut puuttuvat palvelut, joista esimerkiksi nostettiin aikuispsykiatrian

palvelujen vähyys. Samoin lapseen itseensä ja vanhempiin liittyvät seikat voidaan nähdä toisaalta ja toisaalta tilanteena. Tarkoittavatko maininnat ”omat läheiset” ”omat ihmissuhteet” tai ”vanhemman oma toiminta” asioita eteenpäin vievää vai hidastavaa vaikutusta. Positiivisävyyistä vaikutus on tilanteessa, johon liitetään ”iän karttuminen, ehkä viisastuu jonkin verran”.

Seurantakyselyä täyttäneet sosiaalityöntekijät arvioivat asetettujen tavoitteiden löytyneen dokumentoituna asiakastietojärjestelmästä hyvin tai kattavasti suurimmalla (67 %) osalla lapsista. Joka viidennen (20 %) lapsen kohdalla tieto asetetuista tavoitteista löytyi vain osittain ja hieman yli joka kymmenen (13 %) lapsen kohdalla tieto oli huonosti tai ei lainkaan saatavilla. Asetut tavoitteet näyttäisivät siis löytyvän varsin hyvin asiakastietojärjestelmästä.

Lastensuojelussa lapsen tilanteen kohentaminen on keskeistä ja tämän vuoksi myös muutoksen seuraaminen suhteessa asetettuihin tavoitteisiin on oleellista. Seurantakyselyn täyttäneiden sosiaalityöntekijöiden mukaan tieto tavoitteiden toteutumisesta löytyi hyvin tai kattavasti hieman yli puolella (55 %) lapsista. Joka neljännen lapsen kohdalla (26 %) tietoa asetetuista tavoitteista oli vain osittain ja lähes joka viidennen (19 %) lapsen kohdalla tietoa ei ollut lainkaan tai sitä oli huonosti. Tietoa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta eli muutoksesta näyttää löytyvän huonommin kuin tavoitteiden lähtötilanteesta.

Asiakkuudelle asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumista tarkasteltiin suhteessa siihen, oliko lapsesta tehty asiakassuunnitelma. Sekä asetut tavoitteet ($z = -2,02$; $p = 0,04$) että niiden toteutuminen ($z = -1,9$; $p = 0,06$) löytyivät asiakastietojärjestelmästä hieman paremmin, jos suunnitelma oli olemassa. Tilastolliset erot eivät ole kuitenkaan kovin suuria.

Palvelut ja työskentely

Lastensuojelun työskentelyllä on monta ulottuvuutta. Näitä ulottuvuuksia ovat esimerkiksi sosiaalityöntekijän ja lapsen/vanhemman tapaamiset, asiakassuunnitelmien laatiminen, erilaisen hallinnollisten päätösten tekeminen ja tukitoimien järjestäminen.

Työkokousten keskusteluissa sosiaalityöntekijät korostivat vuorovaikutuksen merkitystä työssään. Vuorovaikutus tarkoittaa esimerkiksi sosiaalityöntekijän tapaamisia lapsen ja tämän vanhempien kanssa. Seurantakyselyssä kysimme erikseen sosiaalityöntekijän tapaamisista lapsen ja vanhempien kanssa tai molempien yhtäaikaisesta tapaamisesta. Laskimme eri ko-

koonpanoilla toteutuneet tapaamiset yhteen. Sosiaalityöntekijöiden ja lastensuojelun avohuollon asiakkaina jatkavien lasten ja näiden vanhempien tapaamisten määrä jakautuu kolmeen ryhmään: hieman alle kolmannes perheistä (30 %) oli tavannut sosiaalityöntekijää enimmillään viisi kertaa, noin kolmannes (31 %) kuudesta kymmeneen kertaan ja pitkälti yli kolmannes (39 %) oli tavannut sosiaalityöntekijän yli kymmenen kertaa. Lapsen tapaamiset ilman vanhempiaan olivat harvinaisia, sillä vain noin joka kolmatta (32 %) lasta sosiaalityöntekijä oli tavannut edes kerran yksinään. Lapset, joita sosiaalityöntekijät tapasivat yksin, olivat pääosin teini-ikäisiä. Pearsonin korrelaatiokerroin osoittaa yhteyden lapsen iän ja kahdenkeskisten tapaamisten välillä ($r=0,254$; $p=0,007$). Vanhempien kohdalla tilanne on lähes päinvastainen, sillä vain joka viidettä (23 %) vanhempaa ei ollut tavattu yksin. Asiakkuuden kestot vaihtelevat, koska niiden alkamisajankohdat ovat erilaiset. On mahdollista, että kauemmin asiakkuudessa olleita vanhempia ja lapsia on tavattu useammin kuin lyhyemmän aikaa asiakkaina olleita lapsia ja heidän perheitään.

Kyselyssä kartoitettiin osaltaan lastensuojelun avohuollon seurannan mahdollisuuksia. Kyselyä täyttäneet sosiaalityöntekijät olivat tavanneet suurinta osaa asiakkaistaan (65 %) sosiaali-toimistolla/asemalla. Kotikäynnit olivat hieman harvinaisempia, sillä niitä oli tehty alle puolen (43 %) asiakkaista luokse. Tulkinnoissa on kuitenkin oltava varovainen. Esitetyt luvut kuvaavat vain lomaketta täyttäneen sosiaalityöntekijän toimintaa. On hyvin mahdollista, että myös joku toinen sosiaalityöntekijä on tavannut lasta/perhettä toimistolla tai kotikäynnin yhteydessä tai perheessä on jo perhetyöntekijän vastuulla oleva aktiivinen perhe/avotyö käynnissä.

Kyselylomakkeen täyttäneeltä sosiaalityöntekijältä pyydettiin arvioimaan, oliko hän pystynyt tapaamaan lasta riittävästi työssään. Pitkälti yli puolen (58 %) lapsista kohdalla tapaamisten määrän katsottiin olevan riittämättömiä. Lasten asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja sijaisen arviot tapaamisten riittävydestä tai riittämättömyydestä olivat samansuuntaiset, χ^2 -riippumattomuustestin mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ($\chi^2=4,36$; $p=0,23$) näiden kahden ryhmän välillä ei ollut.

Huoltosuunnitelma oli ainoa asiakirja, jonka laatimisvelvollisuus mainittiin erikseen vanhassa lastensuojelulaissa (683/1983). Nykyisessä lastensuojelulaissa (417/2007) huoltosuunnitelmasta käytetään termiä asiakassuunnitelma, sen laatimiseen velvoitetaan samoin kuin sen tarkistamiseen vuosittain. Asiakassuunnitelma on keskeinen työväline, sillä sen avulla lapsesta

löytyy kootusti tietoa ja siihen on mahdollista dokumentoida myös asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumista. Asiakassuunnitelman, erityisesti ensimmäisen, laatiminen on aikaa vaativa prosessi, johon nykyisissä työskentelyoloissa ei ole aina realistisia mahdollisuuksia.

Työkokouksissa asiakassuunnitelma nähtiin tärkeäksi työvälineeksi, koska sen kautta voidaan määritellä ja konkretisoida toiminnan tavoitteita. Asiakassuunnitelman nähtiin velvoittavan niin palvelun tarjoajaa kuin asiakasta. Se saa todellista merkitystä vasta siinä vaiheessa, kun myös asiakas itse on ymmärtänyt tavoitteet ja sitoutunut niihin.

Lastensuojelun asiakkuudessa jatkavista lapsista noin puolella (55 %) oli olemassa asiakassuunnitelma. Hyvin pienellä osalla (5 %) suunnitelman laatiminen oli vielä kesken ja peräti 40 prosentin osalta suunnitelmaa ei ollut olemassa eikä sitä oltu edes laatimassa.

Asiakaskertomusten merkintöjen määrä vaihteli nollassa yli kolmeen sataan. Kysymyksessä ei pyydetty erottelmaan avohuollon sosiaalityöntekijän kirjauksia, joten erityisesti runsaissa kirjausten määrissä mukaan on mahdollisesti laskettu myös esimerkiksi perhetyön/avotyön, perhekuntoutuksen ja perhetukikeskuksen merkinnät. Asiakaskertomusten merkintöjen määrä on todennäköisesti suhteessa myös asiakkuuden kestoon. Suurimmassa (59 %) osassa lasten asiakaskertomuksia merkintöjen määrä jäi kuitenkin alle kahdenkymmenen. Avokysymyksellä kartoitettiin erikseen merkintöjen sisältöä. Näiden vastausten analyysi vaatii jatkossa syventämistä. Yleissilmäyksen perusteella merkinnät näyttävät liittyvän esimerkiksi ”*lapsen hoitoon*”, ”*perheen tilanteeseen*” ja ”*vanhemman tukemiseen arjessa*”. Kysymys merkintöjen sisällöstä on mahdollisesti ollut jopa liian laaja, joten avovastauksiin on ollut vaikea tiivistää asiakaskertomusten merkintöjen ydinsisältöä.

Lastensuojelun avohuollossa olevia lapsia koskevien päätösten määrä vaihteli nollassa yhdeksääntoista. Vain muutaman (4 %) lapsen kohdalla päätöksiä ei ollut lainkaan ja yhtälailla runsas päätösten määrä, kymmenen päätöstä tai enemmän, oli varsin harvinaista (7 %). Lähes puolella (45 %) lapsista päätöksiä oli yhdestä kolmeen, noin neljänneksellä (26 %) lapsista päätöksiä oli neljästä viiteen ja kuudesta yhdeksään päätöstä oli tehty noin joka viidennen (18 %) lapsen osalta. Päätökset koskivat esimerkiksi avohuollon asiakkaaksi ottamista sekä päätöksiä erilaisten avohuollon tukitoimien aloittamisesta.

Sosiaalityöntekijän arvion mukaan hieman alle kolmannes (31 %) asiakkaista eli lukumäärällisesti 33 lasta ei ollut saanut kaikkia tarvitsemiaan palveluita lastensuojelun avohuollossa. Yhtäältä resurssipula (n=7), pitkät jonot (n=5) tai molemmat (n=4) olivat syynä puutteellisiin palveluihin. Toisaalta myös asiakas itse oli kieltäytynyt vastaanottamasta tukitoimena tarjottuja palveluita (N=14). Näistä kieltäytyjistä kaksi oli törmännyt myös resurssipulaan tai pitkiin jonoihin. Resurssikysymykseen liittyvät avovastaukset viestivät esimerkiksi tukihenkilöiden ja -perheiden puutteesta: ”Jonossa tukiperheen saamiseksi, arviolta jonotettava pari vuotta” tai ”Haettu tukiperhettä eikä sitä ole löytynyt. Kauan on odotettu.” Muita avovastauksissa mainittuja jonotettavia palveluita olivat perhetyö/avotyö. Näiden lisäksi viitattiin puutteellisiin resursseihin ”sosiaalityön palvelut rajallisia”. Avovastausten määrä on pieni, joten niiden perusteella on uskaliaista tehdä yleistyksiä. Niiden voidaan kuitenkin olettaa kertovan arjen realiteeteista. Seurantakysely ei suoraan tuo esille mitä riittämättömät palvelut asiakkaan ja sosiaalityön kannalta tarkoittavat. Mahdollisesti sosiaalityöntekijän tarjoama tuki ja kannattelu ovat näissä tilanteissa tärkeitä. Sosiaalityöntekijät toivat työkokouksissa usein esille työnsä muuttuneen tulipalojen sammuttamiseksi ja äkillisiin kriiseihin reagoimiseksi. Nämä avohuollon tukitoimia odottavat lapset saattavat päästä aktiivisempien tukitoimien piiriin siinä vaiheessa, kun heidän tilanteensa kriisiytyy.

Lastensuojelun avohuollossa edelleen olevilla lapsilla selvästi yleisin tukimuoto oli perhetyö/avotyö lapsen kotiin, jota oli saanut liki puolet (48 %) perheistä. Taloudellinen tuki näytetään myös keskeisenä auttamisen keinona sillä noin kolmannes (31 %) lapsista sai tukea harrastuksiin tai muuta yksilöllistä tukea ja yli neljännes (28 %) perheistä sai taloudellista ja asumiseen liittyvää tukea. Tukiperheen oli löytynyt noin neljännekselle (28 %) lapsista. Päivähoidon kautta kanavoitiin tukea viidennekselle lapsista. Lähes viidennes (18 %) lapsista oli ollut kiireellisesti sijoitettuna. Kiireellisesti sijoitetuista suurin osa (65 %) oli nuoria eli 13–17-vuotiaita.

Sosiaalityöntekijät arvioivat lastensuojelun avohuollossa jatkavien asiakkaiden tuen ja kontrollin turvetta. Arvioiden mukaan suurin osa asiakkaista (71 %) tarvitsi vain tukea tai ensisijaisesti tukea. Neljänneksellä (25 %) asiakkaista tuen ja kontrollin tarve olivat yhtä suuria ja vain muutaman asiakkaan kohdalla lastensuojelun toiminta painottui kontrolliin.

Sosiaalityöntekijät arvioivat mahdollisuutensa asiakkuuden seurantaan rajallisiksi. Lähes puolet sosiaalityöntekijöistä (44 %) katsoi, ettei voi lainkaan tai ainoastaan huonosti seurata asiakkaansa tilannetta. Hieman yli neljännes (28 %) arvioi seurantamahdollisuuden kohtuulliseksi ja samoin hieman yli neljännes (28 %) katsoi voitavansa seurata asiakkaan tilannetta hyvin tai kattavasti. Avovastauksissa sosiaalityöntekijät nostivat seurannan esteiksi ajan puutteen, jatkuvan kiireen, työntekijöiden vaihtumisen ja myös joissain tapauksissa puutteellisen dokumentoinnin sekä asiakkaiden yhteistyöhaluttomuuden. Seuraava avovastaus kuvaa sosiaalityöntekijän arkea: *”Liian suuret asiakasmäärät, työntekijöiden vaihtuvuus, riittämätön perhetyös työntekijöiden vaihtuessa. Saattaen vaihto ei toteudu, oma työntekijä saattanut jäädä pois viikkoja ennen uuden sijaisen tuloa.”* Seuranta mahdollistaviksi seikoiksi sosiaalityöntekijät luettelivat esimerkiksi perhetyön/avotyön käynnit perheeseen, kattavat merkinnät asiakastietojärjestelmässä, toimivan yhteistyön muihin viranomaisiin ja yhteistyöhaluiset vanhemmat.

Asiakastietojärjestelmään dokumentoinnilla voi olettaa olevan suuri merkitys tilanteissa, joissa asiakkaan saattaen vaihto ei ole mahdollista. Lomaketta täyttäneet sosiaalityöntekijät arvioivat uuden työntekijän pääsevän lapsen tilanteesta selville hyvin liki puolessa (46 %) asiakkuuksissa. Kohtalainen tilanne oli hieman yli kolmanneksessa (38 %) asiakkuuksissa ja heikko alle viidenneksessä (16 %). Vanhempien tilanteesta tiedon arvioitiin olevan puutteellisemmin dokumentoitu kuin lapsen tilanteesta. Tietoa vanhemmista arvioitiin olevan hyvin noin kolmanneksen (36 %) kohdalla, kohtalaisesti noin puolen (48 %) ja heikosti alle viidenneksen (16 %) kohdalla.

Päätyneet avohuollon asiakkuudet

Päätyneitä avohuollon asiakkuuksia oli tässä aineistossa 93 eli lähes puolella aineistomme lapsista asiakkuus päättyi seurantajakson aikana. Tämä itsessään on jo varsin mielenkiintoinen havainto, sillä aiemmin tietoa asiakkuuksien kestosta on ollut vähän tai niitä on pidetty pitkäkestoisena (esim. Forssén 1993, 177)². Yleisin syy asiakkuuden päättymiselle oli lastensuojelutarpeen lakkaaminen (41 %) (Taulukko 11). Asiakkuutensa päättäneistä lapsista 16 % otettiin huostaan, 35 %:lla lapsista asiakkuus päättyi muista syistä. Muita syitä ovat esimer-

---

² Forssén Katja (1993) Suojaverkon lapsiperheet. Tutkimus kasvuolopuutteiden takia lastensuojelun asiakkaana olevien perheiden elämänhallinnan ongelmista ja perheiden kanssa tehdystä sosiaalityöstä. Sosiaalipolitiikan julkaisuja sarja A:2. Turku: Turun yliopisto.

kiksi muutto ja asiakkaan oma päätös lopettaa asiakassuhde. Muuttaminen näyttäisi olevan tyypillistä pienten lasten vanhemmille. Tietoa siitä, kuinka moni muuttaneista lapsista jatkoi avohuollon asiakkuudessa, ei ole. Muun syyn vuoksi avohuollon asiakkuutensa päättäneet lapset jakautuvat kahteen ikäryhmään, alle kouluikäisiin lapsiin tai 15–20 -vuotiaisiin nuoriin. Asiakkuuden päättymisen syytä ei ollut nimetty seitsemällä prosentilla lapsista.

Taulukko 11. Päättäneet avohuollon asiakkuudet (N=93).

Avohuollon asiakkuuden päättymisen syy	%
Lapsi on otettu huostaan	16
Ei enää lastensuojelun tarvetta	41
Muu syy	35
Ei nimettyä syytä	7
Yhteensä	99

Avohuollon asiakkuuksien kestoa on kuvattu seuraavassa taulukossa (Taulukko 12). Lasten lukumäärä ei täsmää asiakkuutensa päättäneiden lasten lukumäärän kanssa, koska kaikkien asiakkuutensa päättäneiden lasten kohdalla ei ole mainittu asiakkuuden päättymispäivämäärää. Esimerkiksi huostaanotettujen lasten kohdalla tietoja on vain yhdeksästä lapsesta. Näyttää siltä, että huostaanottoon päädyttyä asiakkuus päättyi usein jo vuoden kuluttua asiakkuuden alkamisesta. Asiakkuus päättyi myös suhteellisen pian, kun asiakas muutti tai päätti lopettaa asiakkuuden. Asiakkuus kesti pidempään, kun päättymisen syy oli lastensuojelun asiakkuuden tarpeen lakkaaminen.

Taulukko 12. Asiakkuuden kesto avohuollon asiakkuuden päättyessä.

	0-6 kk	7-12 kk	13-18 kk	19-26 kk	27- kk	
Lapsi on otettu huostaan	4	3	1	1	0	9
Ei enää lastensuojelun tarvetta	1	15	10	10	2	38
Lapsi muuttanut paikkakunnalta	4	8	3	1	1	17
Asiakas lopetti asiakassuhteen	2	1	0	0	0	3
Muu syy	0	3	5	2	0	10
Yhteensä	11	30	19	14	3	77

Seuraavaksi kuvaamme päättyneistä asiakkuuksista yksityiskohtaisemmin niiden lasten tilanteita, jotka on otettu huostaan tai joiden kohdalla lastensuojelun tarve on poistunut. Olemme rajanneet tarkastelun näihin ryhmiin, koska muuttaneiden perheiden määrä on pieni. Ei ole myöskään tietoa siitä, jatkavatko muuttaneet lapset edelleen lastensuojelun asiakkaina uudessa kotikunnassa. Asiakkuuden itse lopettaneiden ja muusta syystä asiakkuuden päättäneiden määrä on pieni.

Huostaanotetut lapset

Vajaa viidennes (16 %) lapsista, joilla avohuollon asiakkuus päättyi, oli otettu huostaan. Heitä oli aineistossa yhteensä 15. Tyttöjä oli seitsemän ja poikia kahdeksan. Tietoa siitä, oliko huostaanotto suostumukseen perustuva vai tahdonvastainen ei ole. Huostaanotetuista lapsista suurimman ryhmän muodostavat 15–17 -vuotiaat nuoret (40 %) (Taulukko 13). Koko aineistossa tämän ikäjoukon osuus on 22 %, joten huostaanotetut nuoret ovat tässä joukossa yliedustettuina. Toinen aineistosta erottuva ikäluokka ovat viisivuotiaat tai sitä nuoremmat lapset. Heidän osuutensa huostaan otetuista lapsista on 26 %. Koko aineistossa tämän ikäisten lasten osuus on lähes 40 %.

Taulukko13. Huostaanotettujen lasten ikäjakauma (N=15).

Ikä	%
1-2	13
3-5	13
6-8	7
9-12	7
13-14	7
15-17	40
18-20	13
Yhteensä	100

Vuoden 2006 Pilotissa kysyttiin lomakkeen täyttäneiden työntekijöiden näkemystä, millainen olisi hyvä vuoden päästä havaittava muutos lasten elämässä. Vastauksissa, jotka koskivat kolmeatoista nyt huostaanotettua lasta (kahden lapsen tiedot puuttuvat tai lasten tietoja ei voitu tutkimuksessa yhdistää), kaksi usein mainittua hyvää muutosta koskivat koulunkäynnin sujumista ja perhesuhteiden tai perhetilanteen paranemista. Yksittäisiä mainintoja liittyi myös

lapsen rikollisen toiminnan lopettamiseen, lapsen ”järkiintymiseen” ja arjen rauhoittumiseen. Hyvä muutos koski useammin lasta kuin hänen vanhempiaan. On kiinnostavaa katsoa, mitä asiakkuudessa on noin kahden vuoden aikana tapahtunut ja millaisia tavoitteita sosiaalityöntekijät näiden lasten asiakkuuksille Seurantakyselyssä mainitsivat.

Seurannassa pyydettiin mainitsemaan kolme asiakkuudelle asetettua tavoitetta. Tavoitteet eivät olleet tärkeysjärjestyksessä. Lomakkeen täyttäjät saivat itse määritellä tavoitteet. Tässä esitetty tavoiteluokittelu pohjautuu avovastausten ryhmittelyyn. Huostaanotettujen lasten kohdalla suurin yksittäinen tavoite sijoittuu luokkaan ’muu’ (60 %). Luokasta ’muu’ löytyy yksittäisiä tavoitteita, joista monet keskittyvät nuoriin. Esimerkkinä näistä ovat tuettu asuminen, nuoren tukeminen aikuistumisprosessissa ja nuori ei valehtelee. Muu luokan jälkeen yleisimpiä tavoitteita olivat koulunkäynnin tukeminen (33 %), päihteettömyys (33 %), turvallisuus (33 %) ja vanhemmuuden tukeminen (27 %). Päihteettömyys koski useimmiten lasten päihteettömyyttä.

Sosiaalityöntekijät arvioivat asetettujen tavoitteiden toteutumista asteikolla ei lainkaan – erittäin hyvin (Taulukko 14). Kun lapsi oli päätetty huostaan ottaa, avohuollon asiakkuudelle asetettujen tavoitteiden voisi olettaa toteutuneen varsin huonosti. Määritellyistä tavoitteista suurin osa (31 %) ei ollut toteutunut lainkaan. Neljännes astetuista tavoitteista arvioitiin kuitenkin toteutuneen erittäin hyvin (26 %). Myös kohtalaisesti (10 %) ja hyvin (13 %) toteutuneita tavoitteita on joukossa suhteellisen paljon. Hieman ristiriitaiseltakin vaikuttavaa havaintoa voisi tulkita niin, että huostaanotto on mahdollistanut joidenkin tavoitteiden toteutumisen. On myös varsin todennäköistä, että avohuollon asiakkuuden aikana joissakin tavoitteissa on onnistuttu erittäin hyvin, mutta ei kuitenkaan kaikissa.

Taulukko 14. Avohuollossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen huostaan päätyneiden lasten kohdalla.

	Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3	Yht.	
	N	N	N	N	%
Ei tietoa		1	1	2	5
Ei lainkaan	7	3	2	12	31
Huonosti	1	3	2	6	15
Kohtalaisesti	2	1	1	4	10
Hyvin	2	3		5	13
Erittäin hyvin	4	3	3	10	26
Yhteensä	16	14	9	39	100
Puuttuva tieto		2	7	9	

Kyselyn mukaan sosiaalityöntekijät löysivät lapsille asetetut tavoitteet dokumentoituna asiakastietojärjestelmästä pääasiassa hyvin tai kattavasti (81 %). Työntekijät myös arvioivat kuinka hyvin uusi työntekijä pääsisi selville lapsen tai vanhemman tilanteesta asiakastietojärjestelmään kirjattujen tietojen perusteella. Vaihtoehdot olivat hyvin, kohtalaisesti ja heikosti. Lapsia koskevan tiedon arvioitiin pääsääntöisesti olevan hyvin kirjattua (67 %) ja heikosti vastauksia ei ollut lainkaan. Vanhempia koskeva tieto välittyi puolella (50 %) hyvin ja lähes yhtä suurella joukolla kohtalaisesti (43 %). Tieto vahvistaa työkokouksissa esiin nostettua huomiota siitä, että huostaanoton todennäköisyys näkyy dokumentoinnin määrässä ja tarkkuudessa. Eräs sosiaalityöntekijä kuvasi tilannetta työkokouksissa seuraavasti: ”N: *No kyl mä aattelen et dokumentoinnis varmaan seki näkyy et jossain perheen kohdal on suurta huolta, niin sosiaalityöntekijä arvioi sitä että, onko tässä esimerkiks, kirjataanko tässä jo huostaanottoa varten niinko ylös niitä, asioita. Niin sillon varmaan tulee enemmän siihen, sen asiakkaan kohdalle dokumentointia tehtyäkin enemmän, ja pikkutarkemmin*”.

Pyysimme seurantalomakkeessa sosiaalityöntekijöitä mainitsemaan, mitä päätöksiä lapsista oli tehty ja millaisia asioita asiakassuunnitelmaan oli lapsista kirjattu. Seurantalomakkeen avovastausten perusteella voi päätellä huostaanotettujen lasten kanssa työskentelyn olleen varsin tiivistä. Huoltosuunnitelma oli laadittu yhtä lukuun ottamatta kaikille lapsille. Kolmea lasta lukuun ottamatta jokainen lapsi oli sijoitettu kiireellisesti vähintään kerran ja viisi lasta kaksi kertaa. Avohuollon sijoituksessa oli ollut kuusi lasta vähintään kerran. Lapsia koskevien päätösten määrä vaihteli neljästä 21:een. Lapsista seitsemällä mainittiin olevan jokin erityinen tekijä, jolla katsottiin olevan merkitystä asiakkaan kanssa työskentelyyn. Mikään yksi erityinen tekijä ei noussut yli muiden. Esimerkkejä erityisistä tekijöistä olivat kehitysvamma, sairaus ja päihdeongelma.

Pilotissa lapsen nykyhetkeä kartoitettiin ongelmiin keskittyvillä kysymyksillä. Lasten ja nuorten kannalta keskeisin asia asiakkaaksi tulossa liittyi ristiriitoihin vanhempien kanssa ja kouluun liittyviin vaikeuksiin (Heino 2007, 59). Seurantakyselyssä hyödynsimme samoja lapsen nykyhetkeä kartoittavia kysymyksiä. Seuraavassa taulukossa verrataan Pilotin ja Seuranta-tutkimuksen lapsen nykyhetkeä kartoittavia kysymyksiä porilaisista ja tamperelaisista lapsista (Taulukko 15). Lapsen tilannetta on arvioitu lapsen tilannetta kuvaavilla väittämillä viisipor-taisella asteikolla ei-lainkaan – erittäin paljon. Molemmista kyselyistä prosentteihin on laskettu asteikon kaksi ylintä arvoa eli lähes ja täysin samaa mieltä vastausvaihtoehdot. Sekä Pilotissa että Seurannassa oli myös puuttuvia vastauksia.

Taulukko 15. Huostaanotettujen lasten tilanne Pilotista Seurantaan Porissa ja Tampereella (N=13).

	Pilotti	Seuranta
Lapsi/nuori sairastelee paljon tai on fyysisesti sairas tai vammainen	31 %	17 %
Lapsen/nuoren kehitys on viivästynyt	0 %	17 %
Lapsella/nuorella ristiriitoja vanhemman/pien kanssa	62 %	8 %
Lapsi/nuori on kokenut väkivaltaa	10 %	17 %
Lapsen/nuoren psyykinen terveys on huono	39 %	8 %
Lapsi/nuori käyttää väärin päihteitä	15 %	17 %
Lapsella on vaikeuksia kaverisuhteissa	31 %	8 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia koulunkäynnissä	54 %	8 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia asumisessa	17 %	8 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia taloudenpidossa	8 %	0 %
Lapsella/nuorella on rikoksiin liittyviä ongelmia	46 %	0 %

Huostaanotto näyttäisi parantaneen lasten elämää monin tavoin. Erityisen suuri muutos koskee lapsen ja nuoren ristiriitoja vanhempien kanssa, koulunkäyntivaikeuksia ja rikoksiin liittyviä ongelmia. Myös lasten ja nuorten psyykinen terveys näyttäisi kohentuneen. Lasten nykyhetkeä koskevissa arvioissa on kuitenkin huomioitava vastausten ”en osaa sanoa” suuri määrä. Seurannan kaikissa kysymyksissä en osaa vastauksia oli vähintään 50 %. Tämä asettaa omat haasteensa lukujen tulkinnalle, varsinkin kun huostaanotettujen lasten määrä on tässä aineistossa varsin pieni. ”En osaa sanoa” vastausten suurta määrää voi yrittää selittää huostaanotolla. Jos lapsi on otettu huostaan, lomakkeen täyttänyt avohuollon sosiaalityöntekijä on saattanut päätyä ”en osaa sanoa” vastaukseen, koska hän ei sillä hetkellä ole tosiasiallisesti tiennyt, mitä lapselle nyt kuuluu. Saattaa myös olla, että lasten yksilölliset elämäntilanteet eivät asetu helpolla valmiiksi asetettuihin vaihtoehtoihin. Sosiaalityöntekijä ei selvitä jokaisen lapsen tai nuoren kohdalla kaikkia mahdollisia asioita, vaan ainoastaan tarpeellisiksi katsomansa seikat. Kyselyssä tämä saattaa johtaa ”en osaa sanoa” vastauksen suureen määrään. Mikäli asiakkaiden seuranta jatkossa tehdään, on tämä hyvä ottaa huomioon. Jatkossa on myös tärkeää pohtia, mikä on seurannan kannalta tärkeää ja saatavilla olevaa tietoa, ja sopii eri-ikäisiin ja tilanteissa oleviin lapsiin ja nuoriin.

On silti kiinnostavaa, että vain yhdellä lapsella mainitaan olevan Seurannassa vaikeuksia koulunkäynnissä, kun koulunkäynnin tukeminen oli asetettu tavoitteeksi viidelle lapselle. Nykyhetken voisi olettaa olevan yhteydessä tavoitteisiin. Kysymys lapsen/nuoren päihteiden vää-

rinkäytöstä johtaa samansuuntaiseen lopputulokseen. Kyselyn mukaan neljälle nuorelle on asetettu tavoitteeksi päihteettömyys, mutta nykyhetken kuvauksissa päihteiden väärinkäyttöä arvioidaan olevan vain kahdella nuorella.

Lapsen tavoitteet ja nykyhetki näkyvät käytetyissä avohuollon tukitoimissa. Huostaanotetuilla lapsilla useimmin käytettyjä avohuollon tukitoimia olivat kiireellinen sijoitus (13), perhe-työ/avotyö kotiin (9), tuki oppilashuollon kautta (7) ja lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa (6). Tukitoimet eivät ole avohuollon tukitoimien kevyemmästä päästä, vaan osoittavat, että asiakkuudessa lyhyenkin aikaa ollut lapsi ja hänen perheensä saattavat päästä tai joutua kontrolloivan tuen piiriin. Sosiaalityöntekijät arvioivat lähes kaikkien (14) huostaanotettujen lasten saaneen kaikki tarvitsemansa palvelut lastensuojelun avohuollossa, mikä on myös yksi huostaanoton kriteereistä. Paremmat avohuollon palvelut eivät tämän perusteella olisi ehkäisseet huostaanottoa. Tätä kuvaa suora lainaus kyselylomakkeesta ”*Avohuollon tukitoimet alkavat olla kaikki kokeiltu. Nuoren tilanne huononee, joten luultavasti päädytään sijoitukseen huostaanottona.*”

Huostaanotettujen lasten vanhempien tilannetta on kuvattu taulukossa 16. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan vanhempien tilanne on pysynyt samansuuntaisena. Edelleenkin perheristriidat, vanhempien jaksamattomuuteen ja riittämättömään vanhemmuuteen liittyvät ongelmat ovat ajankohtaisia. Ryhmätasolla tarkasteltuna vanhemmilla näyttäisi olevan useita erityyppisiä ongelmia, mutta ongelmien kasautumista yksittäisten vanhempien kohdalla ei tässä vaiheessa ole kuvattu. Porilaisia ja tamperelaisia huostaanotettujen lasten vanhempia on kolmeitoista, mutta kaikista vanhemmista ei ole vastattu kaikkien väittämien kohdalla. Vanhempien tilannetta on arvioitu vanhempien tilannetta kuvaavilla väittämillä viisiportaisella asteikolla ei-lainkaan – erittäin paljon. Molemmista kyselyistä prosentteihin on laskettu asteikon kaksi ylintä arvoa. Sekä Pilotissa että Seurannassa oli myös puuttuvia vastauksia.

Taulukko 16. Vanhempien tilanne Pilotista Seurantaan Porissa ja Tampereella, kun lapsi otettu huostaan (N=13).

	Pilotti	Seuranta
Avuttomuus ja osaamattomuus	15 %	20 %
Riittämätön vanhemmuus	39 %	40 %
Jaksamattomuus	39 %	40 %
Lapsen hoidon laiminlyönti	8 %	20 %
Fyysinen sairaus tai vammaisuus	8 %	0 %
Mielenterveysongelmat	8 %	30 %
Päihteiden väärinkäyttö	27 %	20 %
Erytisesti huumeiden väärinkäyttö	20 %	10 %
Perheristiriidat	62 %	40 %
Lapsen huolto- ja tapaamisriidat	27 %	0 %
Perheväkivalta tai sen uhka	18 %	10 %
Lapsen pahoinpitely tai sen epäily	0 %	20 %
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily	0 %	0 %
Rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	9 %	0 %
Taloudelliset vaikeudet	11 %	30 %
Työhön liittyvät tekijät	18 %	20 %
Asumiseen liittyvät tekijät	27 %	20 %
Muulla asuvan vanhemman aiheuttamat ongelmat	20 %	20 %

Pilotissa asiakkuuden arvioitiin alkaneen liian myöhään suurimmalla osalla (69 %) huostanotetuista lapsista. Syitä liian myöhäiseen puuttumiseen ei tiedetä. Tilanteet saattavat kriisiytyä perheissä nopeasti tai eri viranomaisten välinen tiedonkulku ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla.

Työntekijöitä pyydettiin ennakoimaan lapsen tilannetta vuoden päästä. Neljän lapsen tilanteen arvioitiin olevan selvästi tai vähän parempi kuin nyt. Kahden lapsen tilanteen arvioitiin pysyvän samana vuoden päästä ja kahden lapsen tilanteen heikentyneen selvästi. Puolilla lapsista arvio puuttui. Arviot tulevaisuudesta ovat kiinnostavia, mutta tosiasiasa lastensuojelun avoimuuden työntekijät eivät ole huostanoton jälkeen missään tekemissä lasten kanssa, vaan vastuu lapsista siirtyy sijaishuoltoon. Tämä varmasti näkyy myös työntekijöiden vastauksissa, kun heiltä kysyttiin pystyvätkö he seuraamaan lastensuojelun asiakkuutta riittävästi. Puolilla lapsista kysymykseen ei ollut vastattu lainkaan. Muiden kohdalla vastaukset jakautuivat tasaisesti ”ei lainkaan” ja ”kattavasti” vaihtoehtojen väliin.

Ei enää lastensuojelun tarvetta

”Lastensuojelun asiakkuus ei todennäköisesti tule kestäämään vuosia.”

Aineiston 203 lapsesta 39 lapsen kohdalla lastensuojelun avohuollon asiakkuus oli päättynyt. Asiakkuuden kerrottiin päättyneen, koska sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan asiakkuudelle ei ollut enää tarvetta. Näiden 39 lapsen tilannetta voi pitää varsin hyvänä ja on kiinnostavaa tietää, keitä nämä lapset ovat. Päättynyt asiakkuus antaa aihetta pitää lastensuojelun tukitoimia jopa vaikuttavana. Päättäneitä asiakkuuksia tarkastellaan ensin lasten ja sitten vanhempien näkökulmasta.

Lasten iän mukainen tarkastelu osoittaa, että asiakkuutensa päättäneet lapset ja nuoret olivat joko alle kuusivuotiaita (41 %) tai 15–17 -vuotta täyttäneitä nuoria (34 %). (Taulukko 17). Tyttöjen ja poikien osuus oli yhtä suuri.

Taulukko 17. Lasten ikäjakauma, kun asiakkuudelle ei enää tarvetta (N=38).

Ikä	N	%
1-2	7	18
3-5	9	24
6-8	3	8
9-12	2	5
13-14	1	3
15-17	13	34
18-20	3	8
Yhteensä	38	100

Lapset asuivat pääasiassa omien vanhempiensa kanssa (95 %). Heistä runsas puolet (54 %) asui äitinsä kanssa ja 42 % isänsä kanssa. Asumista koskeva tieto puuttui 11 lapsesta. Lasten asuinperheen aikuisjäseniä oli yleisimmin yksi (61 %), kahden aikuisjäsenen perhekokoonpanoja oli noin kolmasosa tapauksista (34 %).

Asiakkaiden tilanteiden vertailu asiakkuuden alkaessa ja kaksi vuotta asiakkuuden alkamisen jälkeen on mahdollista Porin ja Tampereen lapsista. Pilotissa pyydettiin sosiaalityöntekijöitä arvioimaan asiakkuuden alkamisajankohtaa. Asiakkuuden alkamisen oikealla ajoituksella

näyttäisi olevan merkitystä, sillä 83 %:lla asiakkuuden nyt päättäneistä porilaisista ja tampere-laista lapsista prosessin arvioitiin käynnistyneen riittävän varhain. Lastensuojelutarpeen alkuarviointi oli tehty alle puolelle lapsista (43 %). Alkuarviointi tuli lakisääteiseksi vasta vuonna 2008, kun uusi lastensuojelulaki tuli voimaan.

Pilotissa ja Seurantakyselyssä lapsen tilannetta on arvioitu kahdessa reaaliaikaan ja kahdessa tulevaisuuteen kiinnittyvässä kysymyksessä. Pilotissa lapsen sen hetkistä tilannetta arvioitiin verrattuna asiakkuuden alkuun. Lisäksi Pilotissa pyydettiin ennakoimaan lapsen asiakkuutta vuosi eteenpäin. Seurantakyselyssä lapsen tilannetta arvioitiin kyselyn hetkellä ja lisäksi pyydettiin arvioimaan asiakkuutta vuosi eteenpäin. Sosiaalityöntekijät arvioivat asiakkaaksi tulemisen parantaneen lasten tilannetta huomattavasti. Kolmanneksella (10) tilanteen arvioitiin parantuneen selvästi ja puolella lapsista tilanne oli parantunut vähän (Taulukko 18). Sosiaalityöntekijöitä pyydettiin myös arvioimaan tilanteen kehittymistä vuosi eteenpäin. Tulevaisuuden visio oli edelleen myönteinen, mikä näkyy myös Seurannan arvioissa. Lapsista 82 % arvioitiin kuuluvan joukkoon, jossa lapsen tilanne oli parantunut selvästi tai vähän.

Taulukko 18. Arvio lapsen tilanteesta Porissa ja Tampereella, kun avohuollon asiakkuus on päättynyt ja lastensuojelun tarvetta ei enää ole (N=31).

Arvio lapsen tilanteesta	Asiakkuuden alussa	Pilotin visio	Seuranta	Seurannan visio
Parantunut selvästi	35 %	33 %	53 %	35 %
Parantunut vähän	52 %	37 %	29 %	6 %
Pysynyt samana	10 %	27 %	6 %	47 %
Heikentynyt vähän	3 %	3 %	6 %	6 %
Heikentynyt selvästi	0 %	0 %	6 %	6 %
	100 %	100 %	100 %	100 %

Pilotissa oli mahdollisuus arvioida tilanteen kehittymistä myös sanallisesti. Vastauksissa oli joitakin mainintoja avohuollon tukitoimista kuten päivähoiton aloittamisesta ja perhe/ avo-työntekijöistä, mutta myös avohuollon sijoituksista. Monissa vastauksissa korostuivat asiakkaiden omien valintojen ja toiminnan merkitys asiakkuudelle kuten, että ”*äiti oppii mahdollisesti asettamaan työlle pitäviä rajoja*”. Pienten lasten kohdalla oli mainintoja lapsen kasvatamisesta ja sen aiheuttamista muutoksista perheissä: ”*Kun lapsi alkaa liikkua ja tarvitsee koko ajan valvomista ja rajaamista, ovat vanhemmat kovilla.*” Pienten lasten tukeminen liittyi useimmiten vanhempien jaksamisen tukemiseen, kun taas vanhempien lasten kohdalla tuen muodot ja tarpeet olivat enemmän nuorille suunnattuja.

Tutkimustuloksia on hankkeessa esitelty ja pohdittu yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa työkokouksissa ja kuntien omissa tapaamisissa. Yksi mahdollinen selitys asiakkuuden pikaiselle päättymiselle löytyi ennaltaehkäisevien palveluiden puuttumisesta. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina saattaa olla perheitä, joilla on tarvetta lyhytaikaiseen palveluun ja tukeen esimerkiksi perhe/avotyöhön äidin väsymyksen vuoksi. Palveluita voi kuitenkin olla vaikea tai lähes mahdotonta saada ennaltaehkäisevänä tukena. Tämä on kuitenkin asia, joka vaatisi lisää selvitystä, sillä tarkkaa tietoa ilmiön laajuudesta ei ole. On kuitenkin selvää, että lapsen tai perheen kannalta ei ole tarkoituksenmukaista päätyä lastensuojelun asiakkaaksi, jos asiakkuuden kriteerit eivät ole olemassa. Ennaltaehkäiseviä palveluita tulisi olla riittävästi saatavilla, varsinkin kun edes kaikki avohuollon asiakkuuden kriteerit täyttävät asiakkaat eivät saa kaikkia tarvitsemiaan palveluita. Kuten raportissa on aikaisemmin todettu, kolmannes asiakkuudessa jatkavista lapsista ei ollut saanut kaikkia tarvitsemiaan palveluita, joita he sosiaalityöntekijän arvion mukaan olisivat tarvinneet. Tässä suhteessa asiakkuutensa päättäneet lapset, joilla ei enää nähty olevan lastensuojeluasiakkuuden tarvetta, olivat hyvässä asemassa Hämeenlinnassa, Porissa ja Tampereella. Heistä 83 %: arvioitiin saaneen kaikki tarvitsemansa palvelut.

Käytetyimmät avohuollon tukipalvelut olivat perhetyö lapsen kotiin/avotyö (37 %) taloudellinen tuki (29 %) ja lapsen harrastusten ja muu yksilöllinen tuki (18 %). Muiden tukitoimien kohdalla oli yksittäisiä mainintoja myönnytyistä palveluista. Kiinnostava yksityiskohta liittyy päivähoitoon. Vaikka aineistossa alle kouluikäisten lasten osuus oli 41 %, tukea päivähoiton kautta mainittiin vain kahdella lapsella. Perhetyötä/avotyötä käytettiin useimmiten alle kouluikäisten lasten perheissä ja harrastusten tuki suuntautui lähes yksinomaan nuorille. Ikäryhmittäinen tarkastelu tuo esiin myös, että pienten lasten perheistä joka neljäs sai kotipalvelua ja lapsenhoitoapua. Nuorista neljäsosa oli saanut tukea oppilashuollon kautta. Taloudellisen ja asumisen tuen kohdalla ei ole mainittavia eroja, vaan sitä käytetään yhtä paljon molempien ikäryhmien kohdalla.

Kyselyssä pyydettiin sosiaalityöntekijöitä kuvamaan kolme asiakkuudelle asetettua tavoitetta. Vastausvaihtoehtoja ei asetettu etukäteen, vaan työntekijät saivat kuvata niitä omin sanoin. Kysymyksellä haluttiin saada tietoa ensinnäkin siitä, asetetaanko tavoitteita ja toiseksi millaisiin asioihin tavoitteet liittyvät. Lisäksi haluttiin tietoa tavoitteiden toteutumisesta ja niiden ajankohtaisuudesta. Kun lapsella tai nuorella ei arvioitu olevan lastensuojelun tarvetta, kolme yleisintä tavoitetta olivat muu tavoite (40 %), tuki vanhemmuudelle (34 %) ja päihteettömyys

(18 %). Muut tavoiteluokat jäivät yksittäisten mainintojen varaan. Tavoiteluokan ”muu” suuri osuus saattaa selittyä lasten ikäjakaumalla. Kuusi lasta, joiden tavoite sijoittui luokkaan ”muu” olivat 15 vuotta täyttäneitä tai sitä vanhempia. Raportissa on jo aiemmin todettu, että luokassa ”muu” painottuivat nuoria koskevat asiat kuten esimerkiksi asumisen tukeminen. Kun tavoitteeksi oli asetettu vanhemmuuden tukeminen, koska se lähes yksinomaan alle kouluikäisiä lapsia.

Tavoitteiden toteuttamiseen vaikuttavat monet, myös avohuollon tukitoimien ulkopuoliset seikat. Tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttanut ulkopuolinen tekijä mainittiin 12 lapsen kohdalla. Sosiaalityöntekijät mainitsivat pääasiassa positiivisia tekijöitä, esimerkiksi vanhempien aktivoitumisen, parisuhteen paranemisen ja muilta viranomaisilta saadun palvelun, kuten neuvolan ja päiväkodin.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu asiakkuudelle asetettujen tavoitteiden toteutumista (Taulukko 19). Tavoitteiden voisi olettaa toteutuneen hyvin, kun lastensuojelun tarve on poistunut ja myös avohuollon tukitoimet ovat olleet riittäviä.

Taulukko 19. Tavoitteiden toteutuminen, kun avohuollon asiakkuudelle ei enää tarvetta.

	Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3	Yht.	
	N	N	N	N	%
Ei tietoa	1	1	1	3	3
Ei lainkaan	1			1	1
Huonosti	2	3	2	7	8
Kohtalaisesti	12	6	5	23	26
Hyvin	12	10	10	32	37
Erittäin hyvin	10	10	1	21	24
Yhteensä	38	30	19	87	99
Puuttuva tieto	1	9	20		

60 % asetetuista tavoitteista on toteutunut hyvin tai erittäin hyvin. Noin neljännes tavoitteista toteutui kohtalaisesti. Huonosti toteutuneiden tavoitteiden osuus jää pieneksi. Täysi-ikäiseksi tuleminen on yksi selitys asiakkuuden päättymiselle. Tällöin tavoitteet voivat jäädä saavuttamatta.

Kyselyssä pyydettiin sosiaalityöntekijöitä arvioimaan lapsen tilannetta asiakkuuden alkuvaiheessa ja noin kaksi vuotta asiakkuuden alkamisen jälkeen. Taulukossa 20 on esitetty lapsen tilanne Pilotin ja Seurannan aikana. Lapsen tilannetta arvioitiin lapsen tilannetta kuvaavilla väittämillä viisiportaisella asteikolla ei-lainkaan – erittäin paljon. Molemmista kyselyistä prosenteihin on laskettu asteikon kaksi ylintä arvoa. Sekä Pilotissa että Seurannassa oli myös puuttuvia vastauksia. Lapsilla ja nuorilla näytti olevan vähän ongelmia asiakkuuden alussa. Lasten tilanteissa ei tämän arvion mukaan näyttäisi olevan suuria muutoksia, vaan tilanteet ovat pysyneet samankaltaisina. Lasten pieni lukumäärä on otettava huomioon lukuja tulkittaessa. Asumiseen liittyvät vaikeudet koskettavat kahta nuorta, jotka todennäköisesti ovat muuttaneet asumaan itsenäisesti.

Taulukko 20. Lapsen tilanne Pilotista Seurantaan Porissa ja Tampereella (N=31).

	Pilotti	Seuranta
Lapsi/nuori sairastelee paljon tai on fyysisesti sairas tai vammaisen	0 %	0 %
Lapsen/nuoren kehitys on viivästynyt	7 %	7 %
Lapsella/nuorella ristiriitoja vanhemman/pien kanssa	18 %	21 %
Lapsi/nuori on kokenut väkivaltaa	9 %	7 %
Lapsen/nuoren psyykinen terveys on huono	8 %	0 %
Lapsi/nuori käyttää väärin päihteitä	0 %	4 %
Lapsella on vaikeuksia kaverisuhteissa	0 %	0 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia koulunkäynnissä	15 %	14 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia asumisessa	0 %	7 %
Lapsella/nuorella on vaikeuksia taloudenpidossa	4 %	7 %
Lapsella/nuorella on rikoksiin liittyviä ongelmia	4 %	7 %

Kyselyssä tiedusteltiin löytyivätkö vastaukset lapsen nykyhetkeä koskeviin kysymyksiin asiakastietojärjestelmästä. Yli kolmanneksella lapsista (37 %) tietoja ei löytynyt lainkaan. Hyvin tai kattavasti tiedot löytyivät neljänneksellä lapsista (26 %). Kuten raportissa on jo aikaisemmin todettu, osa kysymyksistä saattoi olla liian yleisiä kuvaamaan yksittäisen lapsen tilannetta ja tämä saattaa selittää tietojen löytymättömyyttä asiakastietojärjestelmässä. Kyselyssä oli mukana myös joitakin lapsen positiivisia ominaisuuksia kuvaavia kysymyksiä, jotka jätettiin raportoinnista pois, koska niitä ei voinut verrata Pilotin tulosten kanssa. Myös tämä saattaa selittää tietojen huonoa löytymistä. Jatkossa olisi kuitenkin hyvä miettiä, tulisiko jokaisen kysymyksen kohdalla kysyä erikseen tietojen löytymistä, mikäli sitä pidetään tarpeellisena.

Asiakkuus päättyi harvoin puolesta vuodessa. Suurin osa asiakkuuksista kesti 7-12 kuukautta. Suurehko joukko lapsia jatkoi kuitenkin asiakkuudessa vielä pidempään. Kymmenen lasta oli asiakkaina vähintään puolitoista vuotta ja kymmenen lasta runsaan kahden vuoden ajan. Tämä on tärkeä tieto, kun pohditaan avohuollon asiakkaiden seuranta tulevaisuudessa. Puolen vuoden seurantajakso ei riitä, jos halutaan selvittää avohuollon asiakkuuksissa tapahtuvaa muutosta. Kiinnostavaa olisi myös tietää, palaako osa asiakkuutensa päättäneistä lapsista takaisin lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi.

Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan vanhempien tilanteet ovat asiakkuuden alkuketkeen verrattuna monilta osin parantuneet Porissa ja Tampereella (Taulukko 21). Taulukossa on laskettu yhteen Pilotista prosenttiosuudet arvoista 5 ja erittäin paljon. Seurankyselyssä on vastaavasti laskettu yhteen arvot 4 ja 5 eli lähes samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Sekä Pilotissa että Seurannassa oli myös puuttuvia vastauksia. Vanhempien avuttomuuteen, riittämättömään vanhemmuuteen, jaksamattomuuteen, mielenterveysongelmiin ja päihteiden väärinkäyttöön liittyvät vaikeudet ovat vähentyneet, mutta eivät poistuneet kokonaan. Kun lasten hyvinvointi on turvattu, esimerkiksi mielenterveyteen liittyvät ongelmat eivät edellytä lastensuojeluasiakkuuden jatkamista. Tätä kuvaa seuraava aineisto-ote: *”Lapsella sinällään ei hätää, äidin mielenterveys vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin, mutta äiti huolehtii lapsista hyvin”*.

Sen sijaan perheristiriidat ja lapsen huolto- ja tapaamisriidat näyttäisivät pysyneen ennallaan. Huolto- ja tapaamisriidat eivät välttämättä ratkea nopeasti, vaikka tarve lastensuojeluasiakkuudelle saattaa päättyä tilanteen saatua jonkinlaisen ratkaisun. Asiakkuuden alkaminen ei myöskään välttämättä johdu aina huolto- ja tapaamisongelmista, vaikka ne olisivatkin olleet asiakkuuden taustalla. Myös perheväkivaltatilanteiden uhka saattaa edelleen jatkua, vaikka asiassa olisi päädytty johonkin ratkaisuun, esimerkiksi väkivaltainen parisuhde päättyi.

Taulukko 21. Vanhempien tilanne Pilotista Seurantaan Porissa ja Tampereella, kun asiakkuudelle ei enää tarvetta (N=31).

	Pilotti	Seuranta
Avuttomuus ja osaamattomuus	12 %	11 %
Riittämätön vanhemmuus	29 %	14 %
Jaksamattomuus	21 %	4 %
Lapsen hoidon laiminlyönti	4 %	4 %
Fyysinen sairaus tai vammaisuus	12 %	0 %
Mielenterveysongelmat	20 %	4 %
Päihteiden väärinkäyttö	33 %	11 %
Eryityisesti huumeiden väärinkäyttö	0 %	4 %
Perheristiriidat	14 %	22 %
Lapsen huolto- ja tapaamisriidat	13 %	14 %
Perheväkivalta tai sen uhka	4 %	11 %
Lapsen pahoinpitely tai sen epäily	0 %	0 %
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily	0 %	0 %
Rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	4 %	4 %
Taloudelliset vaikeudet	4 %	14 %
Työhön liittyvät tekijät	0 %	11 %
Asumiseen liittyvät tekijät	12 %	4 %
Muulla asuvan vanhemman aiheuttamat ongelmat	0 %	4 %

Asiakastietojärjestelmästä ei löytynyt kattavasti vastauksia vanhempien tilannetta kartoittaviin kysymyksiin. Viidenneksellä (20 %) tiedot löytyivät asiakastietojärjestelmästä hyvin, mutta 40 %:lla tietoja ei löytynyt lainkaan. Kyselyn mukaan lähes puolet (45 %) vastasi kysymyksiin muistin perusteella. Kyselyssä tiedusteltiin työntekijän näkemystä siitä, pystyykö hän seuraamaan lastensuojelun asiakkuutta riittävästi. Vastausten perusteella voi päätellä asiakkaiden seurantaan liittyvän kysymyksen olleen hanakalan, sillä kysymykseen oli jätetty vastaamatta lähes puolilla (45 %) lapsista. Puuttuvat vastaukset kertovat varsin todennäköisesti siitä, että asiakkaiden elämäntilanteen seuranta lakkaa, kun asiakkuus lastensuojelutarpeen lakkaamisen vuoksi päättyy. Tästä kertoo myös yksi avovastaus: ”Seurantajärjestelmää ei ole kun asiakkuus päättyy ellei tule uudelleen huolia.” Puolilla lapsista, joiden seurannan mahdollisuuksia koskevaan kysymykseen oli vastattu, asiakkuutta oli pystytty seuraamaan hyvin tai kattavasti.

Yhteenveto

Seurannassa mukana olleesta 203 lapsesta lähes puolella (46 %) asiakkuus päättyi kahden vuoden seurantajakson aikana. Asiakkuuden päättymisen yleisimmät syyt oli lastensuojelun tarpeen lakkaaminen (41 %) ja lapsen muutto paikkakunnalta (19 %). Tietoa muuttaneiden lasten avohuollon jatkumisesta uudella paikkakunnalla ei kuitenkaan ole. Kolmanneksi yleisin syy asiakkuuden päättymiselle oli huostaanotto (16 %) ja se koski 15 lasta. Avohuollon asiakkuudessa jatkoi 110 lasta (54 %).

Tutkimuksen keskeiset tulokset on esitetty taulukossa 22. Lastensuojelun avohuollon asiakaina jatkavat alle kouluikäiset lapset, huostaanottoon päätyy todennäköisemmin nuoret ja lastensuojelun tarve päättyy alle kouluikäisillä ja nuorilla. Huostaanotettujen lasten asiakkuus on alkanut liian myöhään muihin ryhmiin verrattuna. Asiakkaana jatkavien ja kokonaan lastensuojelun asiakkuuden päättäneiden lasten asiakkuuksien arvioitiin alkaneen riittävän varhain. Palveluiden saaminen jakautui epätasaisesti ryhmien kesken. Huostaan päätyneet lapset olivat lyhyen asiakkuutensa aikana saaneet hyvin tukitoimia. Saman tilanne oli kokonaan asiakkuutensa päättäneiden lasten kohdalla. Kolmannes avohuollon asiakkuudessa edelleen jatkavista lapsista ei ollut vielä toistaiseksi saanut kaikkia tarvitsemiaan palveluita.

Lasten tilanteissa tapahtunut myönteinen muutos oli maltillisista ja tasaista jatkavilla ja päättäneillä lapsilla. Huostaanotto näytti parantaneen lapsen tilannetta selkeästi. Tavoitteet olivat toteutuneet kaikilla lapsiryhmillä yllättävän hyvin, joskin huostaanotettujen lasten kohdalla äärivaihtoehdot olivat selvemmin näkyvillä. Myös lasten tulevaisuus näyttää etenevän tasaisena.

Kyselyn perusteella näyttää, että lapsia koskeviin kysymyksiin ei osata usein vastata oli kyseessä mikä lapsiryhmä tahansa. On syytä pohtia, ovatko kyselyssä esitetyt kysymykset epäolennaisia sosiaalityön tai kyseisen asiakasryhmän kannalta, vai olisiko asiakastietojärjestelmiin tallennettavissa tiedoissa parannettavaa.

Taulukko 22. Asiakasryhmien yhteenveto.

	jatkavat	huostassa	ei tarvetta
ikä	alle kouluikäiset	nuoret	alle kouluikäiset & nuoret
ajoitus	65 % riittävän varhain	69 % liian myöhään	83 % riittävän varhain
palvelut	kolmannes ei saanut vielä kaikkia tarvitsemiaan palveluita	lyhyen asiakkuuden aikana paljon tukitoimia	saanut lähes kaikki tarvitsemansa palvelut
muutos	maltillinen	parantunut selvästi	maltillinen
tavoitteiden toteutuminen	suurin osa hyvin tai kohtalaisesti	kaksijakoinen: suuri osa hyvin tai huonosti	suurin osa hyvin tai erittäin hyvin
arvio tulevas-ta	tasainen eteneminen	tasainen eteneminen	edennyt hyvin
tieto lapsesta	paljon puuttuvaa tietoa	paljon puuttuvaa tietoa	paljon puuttuvaa tietoa

Pohdintaa

Tässä selvityksessä on kuvattu lastensuojelun asiakkaiksi 1.1.–31.10.2006 tulleiden lasten asiakkuuden nykytilaa helmikuussa 2008. Asiakkuus kesti pisimmillään runsaat kaksi vuotta. Seurantatutkimukseen valikoitui 203 lasta Hämeenlinnasta, Porista ja Tampereelta. Hankkeen johtavana ajatuksena oli pohtia lastensuojelun tärkeää tietoa erityisesti silloin, kun seurataan lastensuojelun avohuollon asiakkaita.

Tärkeän tiedon pohdinta ja siihen liittyvän seurantalomakkeen suunnittelu ajateltiin tapahtuvaksi työkokouksissa Pilotista saatujen hyvien kokemusten perusteella. Seurantalomakkeen suunnittelun lähtökohtana oli tehdä kyselystä edeltäjänsä Pilottia lyhyempi. Kentältä oli kantautunut palautetta lomakkeen täyttämisen työläydestä. Hyvistä aikeista huolimatta myös seurantakyselyä arvosteltiin siitä, että sen täyttäminen vei runsaasti aikaa. ”*Taas meni ylitöiksi.*” oli yksi saaduista kommentteista.

Seurantakyselyn kysymysten tekeminen yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden kanssa osoittautui kuitenkin erittäin hyödylliseksi. Kuntien erilaiset palvelujärjestelmät edellyttivät yhteistä keskustelua. Monet kysymykset ja vastausvaihtoehdot löysivät nykyisen muotonsa työkokousten eri kokoonpanoissa. Yhteistyön tarpeellisuudesta huolimatta työkokouksien osanottajamäärät eivät aina vastanneet etukäteisodotuksia ja varsinkin käytännön työtä tekevien sosiaalityöntekijöiden osallistuminen jäi niukaksi. Saattaa olla, että Pilotin jälkeen sosiaalityöntekijöillä oli ”tutkimusväsymystä”. Mikäli tämän tyyppisiä hankkeita järjestetään jatkossa, olisi tärkeää pohtia tiedottamiseen ja erilaisiin suunnittelupalavereihin liittyvien henkilöiden rekrytoimista hyvissä ajoin. Kunnissa järjestetyissä työkokouksissa kokoonpanot olivat kuitenkin heterogeenisempia, niihin otti osaa sosiaalityöntekijöitä, johtavia sosiaalityöntekijöitä ja muita johtavassa asemassa olevia henkilöitä.

Hankkeessa korostettiin alusta pitäen kyselylomakkeen suunnittelua sosiaalityön kannalta relevanteista aihealueista. Kuitenkin seuraava aineisto-ote eräästä työkokouksesta kuvastaa haasteita, joita yhdessä suunnitteluun liittyy:

Sosiaalityöntekijä: Mutta sitte jos kysytään että minkälaisia erilaisia asiakirjoja syntyy tälle lapselle, montako suunnitelmaa, montako palvelupyyntöä, montako päätöstä tän vuoden aikana on tehty lastensuojelussa, se on sitten taas vähän eri näkökulma.

Tutkija: Olisko se sun mielestä tärkeätä kysyä kumminkin myös nuo asiat?

Sosiaalityöntekijä: Mitä te haluatte tietää?

Tutkija: Mitä te haluatte tietää?

Sosiaalityöntekijä: Niin, mä ajattelisin että se olis tuo asiakaskertomuksen..

Aineisto-ote liittyy tilanteeseen, jossa pohditaan kyselyn kannalta tärkeitä kysymyksiä. Sosiaalityöntekijä ottaa osaa suunnitteluun, mutta haluaa tietää, mitä tutkijat haluavat tietää. Tutkija ei kuitenkaan halua ottaa kantaa asiaan, vaan heittää kysymyksen takaisin sosiaalityöntekijälle, joka perustelee omaa näkemystään. Aito yhdessä tekeminen, joka olisi sekä käytännön että tutkimuksen näkökulmasta hyödyllistä, on haaste. Suuret asiakasmäärät ja työkiireet eivät välttämättä houkuttele työntekijöitä osallistumaan tutkimusta koskeviin neuvotteluihin tutkimuksen hyvistä tarkoituseristä huolimatta. Eräs sosiaalityöntekijä ilmaisi asian seuraavasti: ”*et mun mielestä tää on tosi hyvä tämä projekti ja mä arvostan tätä, mutta siis just siinä vaiheessa esimerkiks, ku se kysely tuli, niin tuli semmonen tunne, että perhana, taas ne kysyy jostain tilastoja meiltä, et millä ihmeellä me, et sitä niinku ei pysty.*”

Alun perin oli tarkoitus, että muutama kyselyyn osallistuva sosiaalityöntekijä koetäyttää lomakkeen. Lomakkeen valmiiksi saattamiseen kului kuitenkin arvioitua enemmän aikaa, ja kun lomake lopulta saatiin valmiiksi, työntekijöillä ei ollut aikaa sen täyttämiseen. Lomaketta koetäyttivät muut hankkeen henkilöt.

Keväällä kunnissa pidettävissä työkokouksissa raportoitiin alustavista tutkimustuloksista. Se oli tärkeä vaihe, koska se mahdollisti tulosten reflektointia yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Myös kesäkuussa yliopistolla pidetyssä seminaarissa kerrottiin alustavista tutkimustuloksista. Osanotto kesäkuun seminaarissa jäi kuitenkin melko pieneksi.

Aineisto on yllättänyt meidät tutkijat monin eri tavoin. Huomasimme, että alun perin suurena pitämämme, 203 lapsen avohuollon asiakkaita koskeva aineisto, onkin pieni. Jos koko lapsijoukkoa olisi voinut tarkastella yhtenä ryhmänä, määrä olisi ollut suuri. Avohuollon asiakkuudessa tapahtuu kahdessa vuodessa kuitenkin niin suuria muutoksia, että koko lapsijoukkoa koskeva kuvaus ei ole mielekäs. Eri tilanteissa olevien lasten ryhmittely tyypistää joukkoa siinä määrin, että tilastolliset menetelmät eivät ole mielekkäitä tai edes mahdollisia.

Tulimme tuntemaan tietämisen rajoja. Kyselyn kautta on saatu vastauksia moniin tärkeisiin kysymyksiin. Tutkimus osoittaa joidenkin avohuollon asiakkuuksien päättyvän suhteellisen nopeasti. Avohuollon tukitoimilla on ollut varmasti vaikutusta ja ne ovat tuoneet helpotusta monen lapsen ja vanhemman elämään. Tutkimus jättää kuitenkin avoimeksi sen, mitkä muut seikat ovat olleet vaikuttamassa asiakkaiden nykyhetkeen. Kunnasta puuttuvat ennaltaehkäisevät tukitoimet ovat saattaneet tuoda lastensuojeluun lapsia, jotka eivät täytä avohuollon asiakkuuden kriteereitä. Kun tilanne on korjaantunut, asiakkuus on päättynyt nopeasti. On myös mahdollista, että kaikilla lastensuojelun asiakkaiksi tulleilla lapsilla ei ole ollut lastensuojelun tarvetta ja asiakkuus on päättynyt pian sen alkamisesta. Aina asiakkuuden nopea päättäminen ei ole edes tavoite, vaan perheen selviäminen lastensuojelun avohuollon tuen avulla on itsessään riittävä tavoite. Lapset ovat voineet olla lastensuojelun asiakkaina aiemmin, vaikka siinä olisi ollut välillä taukoa.

Monet tärkeät kyselystä saadut vastaukset herättävät uusia kysymyksiä. Jotkut lisäkysymykset olisivat saattaneet olla tarpeellisia. Oikein kohdennetut kysymykset ovat ehkä kuitenkin tärkeämpiä kuin kysymysten määrä. Kyselyn suunnittelu ja vastausten analysointi ovat osoittaneet lastensuojelutilanteiden tutkimisen haasteellisuuden. Kysyminen on joskus vaikeampaa kuin vastaaminen.

Miten voisin tehdä toisin eli mitä pitää huomioida tulevissa seurantakyselyissä?³

- Seurantakäsite ei ole yksiselitteinen. Se pitäisi määritellä, kun halutaan tietoa esimerkiksi seurannan mahdollisuuksista. Kysymyksessä 29 kysyttiin ”Miten Sinä työntekijänä olet seurannut lapsen asiakkuutta?” Seurannan käsite tarkoitti monille työntekijöille esimerkiksi yhteydenpitoa, kanssakulkemista, moniammatillista yhteistyötä ja kohtaamista. Kysymys olisi voitu tehdä myös muotoon ”Miten Sinä työntekijänä olet pitänyt yhteyttä lapseen?”
- Lomakkeen valmistelu ja koetäyttö vaativat riittävästi aikaa. Koetäyttöpäivät sosiaalityöntekijöiden kanssa on syytä varata hyvissä ajoin. Nyt sosiaalityöntekijät eivät ehtineet koetäyttää lomaketta. Myös lomakkeen täyttöohjeet on syytä testata ja tehdä mahdollisimman selviksi. Tässä kyselyssä epäselvyyttä aiheuttivat lapset, joiden asiakkuus on muuttunut avohuollosta sijaishuoltoon. Joidenkin kohdalla lomaketta on täytetty avohuollossa olevien tietojen pohjalta, toisten kohdalla osa kysymyksistä on jätetty vastaamatta.
- Ohjeissa olisi voinut olla maininta, että lomakkeen voi tulostaa ja kysymyksiin on mahdollista tutustua etukäteen
- Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden heterogeenisuus tekee kyselyn täyttämistä haasteellisen. Miten huomioida eri-ikäiset lapset kysymyksissä?
- Kysymysten sanoitukset olivat osin hankalia: välillä kysyttiin yleisellä tasolla, välillä kysymys oli suoraan kohdennettu vastaajalle. Sinä ja passiivi-muoto vaihtelivat.
- Lapsia koskevat kysymykset olivat yksilöityjä. Esimerkiksi kysymys 38. Vastaava vanhempia koskeva kysymys (42) pitäisi jatkossa tehdä erikseen äideille, isille tai muille lapsen huoltajille. Nyt vastausten tulkinta on vaikeaa, koska vanhemmat ovat hyvin erilaisia. Jos vain toisella vanhemmalla on esimerkiksi mielenterveyteen liittyviä ongelmia, kysymykseen vastaaminen on vaikeaa. Onko oikea vaihtoehto tällöin osittain samaa mieltä?
- Kysymys 12 ”Onko Pilotin aikana avohuollon asiakkaaksi tullut lapsi edelleen avohuollon asiakas” ja vastausvaihtoehdot kyllä/ei vaikutti selkeältä kysymykseltä. Kysymys 13 ”Jos ei ole, miksi avohuollon asiakkuus päättyi?” tuotti kuitenkin vastuksia

---

³ Kysely on liitteenä. Tekstissä mainitut kysymykset ovat Seurantakyselystä.

myös lapsista, joiden asiakkuuden ilmoitettiin avohuollossa jatkuvan. Tässä kohdassa olisi voinut olla erillinen maininta, että vastataan vain, jos edelliseen kysymykseen vastattu ei.

- Kysymyksen 13 vastausvaihtoehdoista ”kiireellisesti sijoitettu” ja ”asiakas lopetti asiakassuhteen” osoittautuivat turhiksi muuttujiksi.
- Kysymykseen 13 liittyen olisi voinut vielä kysyä tehtiinkö lapsesta siirtoneuvottelut, kun perhe muutti ja oliko huostaanotto suostumukseen perustuva vai vapaaehtoinen. Myös tieto siitä liittyikö muuttoon lastensuojelutoimien pakoilua, olisi kiinnostava tietää.
- Käytetyt seurannan välineet kysymys 28: tekstiviestit mukaan vastausvaihtoehtoihin
- Asiakaskertomuksen merkinnät kysymys 23: olisi pitänyt pyytää erottelemaan sosiaalityöntekijän merkinnät (nyt voi olla perhe/avotyötä mukana)
- Asiakaskertomuksen sisältöön liittyvä kysymys 24 on varsin laaja, tuottaa ylimalkaisia vastauksia
- Olisi kannattanut kysyä onko asiakassuunnitelma tarkistettu
- Kysymys 32 muutto ei liity perhetilanteeseen
- Kysymyksessä 10 kartoitetaan perheen lapsilukua. Kysymykseen olisi pitänyt mainita lasketaanko lastensuojelun avohuollon asiakkaana oleva lapsi tähän lapsilukuun mukaan

Liite

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden seurantakysely

Kysymyksiin 42 ja 46 liittyy ohjeteksti, jonka saat esiin klikkaamalla lampun kuvaketta.

Taustatietoja

1. Asiakkaan tunnistenumero (sama kuin edellisessä kyselyssä)

Hämeenlinna Pori Tampere

2. Kunta

lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä sijainen sosiaaliohjaaja muu

3. Tiedonantaja on

4. Kuinka monta kertaa lapsen sosiaalityöntekijä on vaihtunut asiakkuuden aikana?

Jos ei vaihtunut, merkitse 0.

5. Jos vaihtunut, miksi

6. Minkä ikäinen lapsi on tällä hetkellä?

vuotta

tyttö poika

7. Lapsen sukupuoli

8. Jos lapsi / nuori ei nyt asu vanhempansa kanssa,

yksin	avo / avioliitossa puolison kanssa	avo / avioliitossa puolison ja lapsensa kanssa	yksin lapsensa kanssa	avohuollon sijoituspaikassa	huostaanotettuna sijaishuollossa	sukulaisen / oheishuoltajan luona	muuten, miten?
-------	---	--	-----------------------------	--------------------------------	-------------------------------------	---	----------------

hän
asuu

9. Jos lapsi asuu pääasiassa toisen vanhempansa tai huoltajansa luona,

äidin kanssa isän kanssa muun huoltajan kanssa

lapsi asuu

10. Asuinperheen koko (Jätä täyttämättä, jos lapsi sijoitettuna pois kotoa)

Aikuisten lukumäärä perheessä

alle kouluikäisten (7-vuotiaiden) lasten lukumäärä perheessä

yli 18-vuotiaiden lasten lukumäärä perheessä

kouluikäisten (7-17-vuotiaiden) lasten lukumäärä perheessä

11. Asiakkuuden alkamispäivä

(Valitse päivä kalenterikuvakkeesta)

kyllä ei

12. Onko Pilotin aikana avohuollon asiakkaaksi tullut lapsi edelleen avohuollon asiakas? 1. lapsi on
otettu
huostaan2. lapsi on
kiireellisesti
sijoitettu3. ei enää
lastensuojelun
tarvetta4. lapsi muuttanut
paikkakunnalta5. asiakas loppu
asiakassuht13. Jos ei ole, miksi
avohuollon asiakkuus
päättyi?

14. Asiakkuuden päättymispäivä, jos asiakkuus on päättynyt

(Valitse päivä kalenterikuvakkeesta)

15. Onko lapsella itsellään tai olosuhteissa joitakin erityisiä tekijöitä (esim. sairaus), joilla on merkitystä asiakkaan työskentelyyn?

16. Onko vanhemmillä jotakin erityisiä tekijöitä (esim. sairaus), joilla on merkitystä asiakkaan kanssa työskentelyyn?

Tavoitteet

17. Mitkä olivat kolme tärkeintä lastensuojelun asiakkuuden alussa asetettua tavoitetta?

Tavoite 1

0 1 2 3 4 5

Tavoitteen 1 toteutuminen   1=ei lainkaan
0=ei tietoa

5=erittäin hyvin

kyllä ei

Onko tavoite edelleen ajankohtainen?

Tavoite 2

0 1 2 3 4 5

Tavoitteen 2 toteutuminen   1=ei lainkaan
0=ei tietoa

5=erittäin hyvin

kyllä ei

Onko tavoite edelleen ajankohtainen?

Tavoite 3

0 1 2 3 4 5

Tavoitteen 3 toteutuminen

1=ei lainkaan   5=erittäin hyvin
 0=ei tietoa
 kyllä ei

Onko tavoite edelleen ajankohtainen?

18. Mitä uusia tavoitteita asiakkuudelle on asetettu, jos tavoitteet ovat muuttuneet?

19. Löysitkö asetetut tavoitteet dokumentoituna asiakastietojärjestelmästä?

1   2   3   4   5

1=ei lainkaan   5=ka

20. Löysitkö tiedon asetettujen tavoitteiden toteutumisesta asiakastietojärjestelmästä?

1   2   3   4   5

1=ei lainkaan

5=kattavasti

Tehty työ ja sen dokumentointi

kyllä ei laatiminen kesken

21. Onko lapsesta tehty huoltosuunnitelma/asiakassuunnitelma?

22. Kuinka monta kertaa sosiaalityöntekijä on tavannut asiakasta? (vastaa vain numeroilla, jos ei yhtään, merkitse 0)

1. Lasta yksin

2. Vanhempia tai vain toista vanhempaa

3. Yhdessä lapsi ja vanhempi / vanhemmat

23. Kuinka monta kertaa merkintöjä on tehty asiakaskertomukseen asiakkuuden aikana? (jos ei yhtään, merkitse 0)

24. Mihin asioihin asiakaskertomukseen kirjatut merkinnät liittyvät lapsen tilanteessa?

25. Kuinka monta päätöstä asiakkaasta on tehty? (jos ei yhtään, merkitse 0)

26. Mitä päätöksiä asiakkaasta on tehty?

27. Kuinka monta lastensuojeluilmoitusta on tullut tästä lapsesta?

Jos ei yhtään, merkitse 0.

28. Miten Sinä työntekijänä olet seurannut lapsen asiakkuutta?

- puhelinkeskustelut asiakkaan kanssa
- sähköpostiviestit asiakkaan kanssa
- tapaamiset sosiaalitoimistossa

miten?

kotikäynnit

muilta viranomaisilta kertynyt tietoa lapsesta

muulla tavalla,

ei mitenkään

kyllä ei

29. Oletko tavannut mielestäsi riittävästi lasta?

30. Miten olet käyttänyt asiakastietojärjestelmää lapsen tilanteen seuraamisessa?

tarkistin yhteystietoja

luin muiden lastensuojelutyöntekijöiden kirjauksia

hain muilta viranomaisilta saatua tietoa

ennen tapaamista palautin mieleen asiakkaan tilanteen

päätösten tukena

luin asiakirjoja yhdessä asiakkaan kanssa

muuhun tarkoitukseen,

mihin?

31. Jos työntekijä vaihtuisi, kuinka hyvin uusi työntekijä pääsisi arviosi mukaan selville asiakastietojärjestelmässä perusteella

hyvin kohtalaisesti heikosti

a) tämän lapsen tilanteesta?

hyvin kohtalaisesti heikosti

b) lapsesta pääasiallisesti huolehtineen vanhemman/vanhempien tilanteesta?

Asiakkuuden nykytila

32. Tiedossasi olevat lapsen perheessä tapahtuneet muutokset Pilotti-kyselyn jälkeen?

vauvan syntymä

sisaruksen muutto pois

sisaruksen huostaanotto tai sijoitus kodin ulkopuolelle

muutto

aikuisjäsenen muutto pois

aikuisjäsenen muutto perheeseen

perheenjäsenen kuolema

perhettä kohdannut vakava kriisi

muu muutos,

kuvaa lapselle merkityksellinen muutos

en tiedä muutoksista

33. Mitä palveluita on myönnetty asiakkaalle lastensuojelun avohuollon tukitoimena?

- tukihenkilö
- tukiperhe
- kotipalvelua ja lapsenhoitoapua
- lapsen harrastusten ja muu yksilöllinen tuki
- taloudellinen ja asumiseen tukea perheelle
- loma- ja leiritoiminta
- perhetyö lapsen kotiin / avotyö
- itsenäistymisen tuki asumiseen/nuori
- itsenäistymisen tuki koulutukseen
- lapsen tutkimus/hoido lasten-/nuorisopsykiatrisella osastolla/klinikalla
- tuki päivähoidon kautta
- tuki koulun oppilashuollon kautta
- tuki vanhemman päihdeongelman hoidon kautta
- tuki vanhemman psykiatrisen hoidon kautta
- lapsen osallistuminen vertaisryhmään
- vanhemman/vanhempien osallistumista vertaisryhmään
- lapsen ja vanhemman/vanhempien osallistumista perheryhmään
- verkostokokous pidetty (ulkop. vetäjä)
- läheisneuvonpito pidetty (ulkop. vetäjä)
- lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa
- lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa
- perhe kuntoutuksessa/koko perhe hoidossa yksikössä
- kiireellinen sijoitus (kiireellinen huostaanotto)
- järjestetty tuettuja tapaamisia
- järjestetty valvottuja tapaamisia
- muuta,

mitä?

kyllä ei

34. Onko asiakas mielestäsi saanut kaikki tarvitsemansa palvelut lastensuojelun avohuollossa?

35. Jos asiakas ei ole saanut kaikkia tarvitsemiaan avohuollon tukipalveluita, mitä on mielestäsi jäänyt puuttumaa

36. Miksi asiakas ei ole saanut kaikkia tarvitsemiaan avohuollon tukipalveluita?

- resurssipula
- pitkät jonot
- asiakas ei ole halunnut vastaanottaa palveluita
- muita syitä,

mitä?

ei kyllä Jos kyllä, i

37. Onko jokin avohuollon tukitoimien ulkopuolinen tekijä vaikuttanut tavoitteiden saavuttamiseen?

38. Arvioi asteikolla 1-5 lapsen nykyhetkeä (0 en osaa sanoa, 1 täysin eri mieltä... 5 täysin samaa mieltä)

	0	1	2	3	4	5
Lapsi on tyytyväinen elämäänsä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi suhtautuu elämäänsä luottavaisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi kokee, että hänestä välitetään.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen perustarpeet tulevat tyydytetyiksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi voi halutessaan harrastaa hänelle mieluisia asioita.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi tietää olevansa lastensuojelun asiakas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen on turvallista olla kotona.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsella on liikaa vastuuta omasta tai läheistensä arjesta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi pitää itsestään.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi nuori sairastelee paljon tai on fyysisesti sairas tai vammainen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen/nuoren kehitys on viivästynyt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsella/nuorella ristiriitoja vanhemman/pien kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi/nuori on kokenut väkivaltaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen/nuoren psyykinen terveys on huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsi/nuori käyttää väärin päihteitä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsella on vaikeuksia kaverisuhteissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsella/nuorella on vaikeuksia koulunkäynnissä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsella/nuorella on vaikeuksia asumisessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsella/nuorella on vaikeuksia taloudenpidossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsella/nuorella on rikoksiin liittyviä ongelmia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1 2 3 4 5

39. Löysitkö vastaukset edellisiin kysymyksiin asiakastietojärjestelmästä?

1=ei lainkaan

5=kattavasti

40. Mistä muualta kuin asiakastietojärjestelmästä sait tietoa edellisten kysymysten vastaamiseen?

- muisti
 kollega
 asiakastietojärjestelmän ulkopuoliset muistiinpanot
 muu,

mikä?

äitiin isään molempiin

41. Vanhempana toimimisen pulmat liittyvät erityisesti asuinperheen

42. Arvioi asteikolla 1-5 vanhemman nykyhetkeä (äiti/isä) (0 en osaa sanoa, 1 täysin eri mieltä, 5 täysin samaa mieltä);

	0	1	2	3	4	5
Vanhempi pystyy asettamaan lapselle rajoja.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempi välittää lapsestaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempi osoittaa lapselleen hellyyttä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhemmalla on asiat paremmin kuin vuosi sitten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhemman/pien avuttomuus ja osaamattomuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempien riittämätön vanhemmuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhemman/pien jaksamattomuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen hoidon laiminlyönti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhemman/pien fyysinen sairaus tai vammaisuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhemman/pien mielenterveysongelmat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempien päihteiden väärinkäyttö	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erityisesti huumeiden väärinkäyttö (+ epäily)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perheristiriidat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen huolto- ja tapaamisriidat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perheväkivalta tai sen uhka	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen pahoinpitely tai sen epäily	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudelliset vaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työhön liittyvät tekijät	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asumiseen liittyvät tekijät	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muualla asuvan vanhemman aiheuttamat ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1 2 3 4 5

43. Löysitkö vastaukset edellisiin kysymyksiin asiakastietojärjestelmästä?

1=ei lainkaan

5=kattavasti

44. Mistä muualta sait tietoa edellisten kysymysten vastaamiseen?

- muisti
- kollega
- asiakastietojärjestelmän ulkopuoliset muistiinpanot
- muu,

mikä?

ei kyllä Jos kyllä, t

45. Olisiko lapsen tilanteen kannalta joku muu palvelu tai paikka kuin lastensuojelun

avohuolto oikeampi tukimuoto?

46. Lapsen elämässä tapahtuneet muutokset

1 2 3 4 5

47. Arvio tämän lapsen avohuollon asiakkuudesta tällä hetkellä

- 1 = tilanne on parantunut tämän lapsen osalta selvästi
 2 = tilanne on parantunut tämän lapsen osalta vähän
 3 = tilanne on pysynyt samana
 4 = tilanne on heikentynyt tämän lapsen osalta vähän
 5 = tilanne on heikentynyt tämän lapsen osalta selvästi

1 2 3 4 5

48. Ennakoi tästä vuosi eteenpäin, miten tilanne kehittyy

- 1 = tilanne on parantunut tämän lapsen osalta selvästi
 2 = tilanne on parantunut tämän lapsen osalta vähän
 3 = tilanne on pysynyt samana
 4 = tilanne on heikentynyt tämän lapsen osalta vähän
 5 = tilanne on heikentynyt tämän lapsen osalta selvästi

vain tuen
tarvetta

ensisijaisesti tuen, mutta
myös kontrollin tarvetta

ensisijaisesti kontrollin tuen,
mutta myös tarvetta

yhtä paljon
kumpaakin

49. Tuen / kontrollin tarve
asiakkuudessa

Seurannan riittävyys

1 2 3 4 5

50. Koetko, että pystyt seuraamaan lastensuojelun asiakkuutta riittävästi?

1=ei lainkaan

5=kattav.

51. Mikä edesauttaa asiakkuuden
seurantaa?

52. Mikä hankaloittaa asiakkuuden
seurantaa?

Tietojen lähetyk

Lähetä tiedot

Tyhjennä